

गोरक्षा पात्र

गोरक्षा + सत्याग्रह + ભ્રષ્ટાચાર નિર્મૂલન આંદોલન = સંપૂર્ણ અહિંસક ક્રાંતિનું માસિક મુખપત્ર

અંક - ૩૫

૧ ડિસેમ્બર ૨૦૧૭

પાના-૧૬

લવાજમ વાર્ષિક-રૂ.૧૦૦/-

કર વિચાર તો પામ

- જિંદગી ટૂંકી છે, અને જંજાળ લાંબી છે, માટે જંજાળ ટૂંકી કર તો સુખરૂપે જિંદગી લાંબી લાગશે.
- પરિગ્રહની મૂર્છા પાપનું મૂળ છે.
- સરળતા એ ધર્મનું બીજસ્વરૂપ છે.
- ‘હું ક્યાંથી આવ્યો?’ ‘હું ક્યાં જઈશ?’ ‘શું મને બંધન છે?’ ‘શું કરવાથી બંધન જાય?’ ‘કેમ છૂટવું થાય?’ - આ વાક્યો સ્મૃતિમાં રાખવાં.
- ક્ષમા એ જ મોક્ષનો ભવ્ય દરવાજો છે.
- દુર્જનતા કરી ફાવવું એ જ હારવું, એમ માનવું.
- ગુણીના ગુણમાં અનુરક્ત થાઓ.
- મનને વશ કર્યું તેણે જગતને વશ કર્યું.
- જગતમાં માન ન હોત તો અહીં જ મોક્ષ હોત!
- “ધર્મ” એ વસ્તુ બહુ ગુપ્ત રહી છે. તે બાહ્ય સંશોધનથી મળવાની નથી. અપૂર્વ અંતરસંશોધનથી તે પ્રાપ્ત થાય છે. તે અંતરસંશોધન કોઈક મહાત્માગ્ય સદ્ગુરુ અનુગ્રહે પામે છે.
- ઉદય આવેલાં કર્મોને ભોગવતાં નવાં કર્મ ન બંધાય તે માટે આત્માને સચેત રાખવો એ સત્પુરુષોનો મહાન બોધ છે.
- શાસ્ત્રમાં માર્ગ કહ્યો છે, મર્મ કહ્યો નથી. મર્મ તો સત્પુરુષના અંતરાત્મામાં રહ્યો છે.
- આત્માને ઓળખવો હોય તો આત્માના પરિચયી થવું, પરવસ્તુના ત્યાગી થવું.
- ઈશ્વર પર વિશ્વાસ રાખવો એ એક સુખદાયક માર્ગ છે.
- કોઈના પણ દોષ જો નહીં. તારા પોતાના દોષથી જે કંઈ થાય છે, તે થાય છે, એમ માન.

- શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

મેં માર્ગદાતા હું, મોક્ષદાતા નહીં..!!

પુરે વિશ્વ મેં ‘મહાવીર’ હી એસે વ્યક્તિ થે જિન્હોને કહા કી, મેરી પુજા મત કરના, ના હી મુઝસે કુછ ઉમ્મીદ લગાકે રખના કી મેં કોઈ ચમત્કાર કરુંગા...

“દુઃખ પેદા તુમને ક્રિયા હૈ ઓર ઉસકો દુર તુમ્હે હી કરના પડેગા, મેં સિર્ફ તુમ્હે માર્ગ બતા સકતા હું, ક્યોંકિ મેં ચલા હું ઉસ માર્ગ પર, લેકિન ઉસ રાસ્તે પર તો તુમ્હે સ્વયં હી ચલના પડેગા.”

- ભગવાન મહાવીર

જે તંદુરસ્ત માણસે પોતાના ભોજન માટે પ્રામાણિકપણે શ્રમ ન કર્યો હોય, તેને મફત જમાડવાનો વિચાર મારી અહિંસા સહી નહીં શકે. જો મારા હાથમાં સત્તા હોય તો હું મફત ભોજન આપનાર એકેએક સદાવ્રત બંધ જ કરાવી દઉં. એણે પ્રજાના ગૌરવને હલકું પાડ્યું છે અને આજસ, નિષ્ઠિયતા, દંભ અને ગુનેગારવૃત્તિને પણ પોષી છે. ખોટી જગ્યાએ બતાવેલી આવી ઉદારતા દેશની આર્થિક કે આધ્યાત્મિક સંપત્તિમાં કશો ઉમેરો કરતી નથી, અને દાતાના મનમાં દાનધર્મ કર્યાનું ખોટું સમાધાન ઊભું કરે છે. ...‘શ્રમ નહીં, ભોજન નહીં.’ એ નિયમ રહેવો જોઈએ.

mkgandhu

ગાંધીજીનો અક્ષરદેહ પુ. ૨૮, પા. ૫૧,
ચંગ ઇન્ડિયા ૧૩-૮-૧૯૨૫

મૌનનું ગીત

આપણો આદર, આપણો પ્રેમ, આપણી લાગણી માત્ર બોલીએ તો જ વ્યક્ત થાય એવો ઠાલો ભ્રમ બહુ ભરાઈ ગયો છે આપણામાં! ન બોલનારા અતડા તો ઓછું બોલનાર મીઠા તો વળી વધુ બોલનારા બોલકા-વાતોડિયા-ફડાકેબાજ! કેવા કેવા માનાંકો બાંધી મૂક્યા છે આપણે?! બોલવા ઉપરથી તે કંઈ માણસ મપાય? બાળક જન્મે ત્યારે પહેલાં જોતાં થવાનું, પછી સાંભળતા ને ત્રીજા ક્રમે બોલતા! પ્રકૃતિના સર્જનને દ્રશ્યમય માણવું હોય તો મૌન રહેવું પડે. સૃષ્ટિના નાના ધ્વનિને ઊંડાણથી સાંભળવો હોય તો શબ્દહીન થવું પડે. નિ:શબ્દતા પચે પછી જે વાણી ઉચ્ચરે તે નાદ બને અને એ નાદને શાસ્ત્રો નાદબ્રહ્મ કહે છે. નાભિમાંથી ઊઠે તે નાદ. મૂંગા રહેવું કે ચૂપ રહેવું શક્ય બને જિહ્વાથી, પણ મૌનની સુગંધ પ્રગટે નાભિમાંથી! બહારના શબ્દો શાંત થાય ત્યારે નાભિનો નાદ પણ વિરામ લે અને ત્યારે જ મૌન પ્રગટે.

મૌનનું પણ ગીત હોય. એકવાર ઉનાળુ છુટ્ટીમાં ઉત્તર ભારતના એકલવાયા ડુંગરાળ પ્રદેશમાં રહેવાનું બનેલું. અહીં રાત આખી જાગવાનું અને ઘનઘોર અંધારામાં ખુલ્લા-આકાશ નીચે મૌન બેસવાનું. આ મૌન આપણને કુદરતનું ગીત સાંભળવાની ભેટ આપશે... ખરેખર એ ત્રણ રાત્રી અમે સૃષ્ટિની દિવ્યતા માણી ત્યારે અનુભૂતિ થઈ કે મૌનનું પણ ગીત હોય છે! હા, ત્યાં ગાઢ જંગલમાં પર્વતો પર ઊંચાં વૃક્ષો પર સોથી વધુ પ્રકારની જાતિના નોકટોરિયલ પક્ષીઓ વસે છે. જે રાત્રીના પ્રગાઠ અંધકારમાં જ જાગે છે અને પોતાનો કલરવ તાલબદ્ધ રીતે કરે છે. આ પક્ષીઓ દૂર દૂર બેઠેલા પોતાના પ્રિયતમને સાદ દે છે અને પ્રતિસાદની પ્રતીક્ષા કરવા મૌન થઈ જાય છે! મૌનનું પણ ગીત હોય અને તે માણીએ ત્યારે અલૌકિક આનંદ તમને તરબતર કરી દે! આ મૌનનો મહિમા નથી, મૌનની દિવ્યાનુભૂતિ છે. અધ્યાત્મ પુરુષ ગુરુ દયાલ મલ્લિકજીનું ભજન-પ્રસાદ પુસ્તક હાથમાં આવ્યું ત્યારે આશ્ચર્યનો પાર ન રહ્યો, કારણ તેમાં પહેલી જ રચનાનું શીર્ષક હતું: Song of Silence! કુલ છવ્વીસ પરિણામો દ્વારા Silence ને હાથીની અંબાડીએ પોંખતાં આ ગીતનું સૌંદર્ય અદ્ભુત છે.

Silence is stream, not a statue.

Silence is a sing-post, not a shrine.

Silence is the whisper of God's voice.

Silence is Love's speech in code.

Silence is the love of infinity,

the infinity of love.

Silence is the lord of logic and logic of the lord.

Silence is the empathy and embrace of the Eternal.

Silence is the praise and prayer of truth. Silence is the Himalayas of the Holy and the whole.

Silence is the science and art of aspiration and achievement.

Silence is the mother and matrix of Meditation.

મલ્લિકજીએ Song of Silenceમાં સૌથી છેલ્લે શ્રેષ્ઠત્તમ પર મૂક્યું ધ્યાન. મૌનનું ગીત ધ્યાનસ્થ કરી મૂકે ત્યારે આસપાસ-ચોપાસનું બધું ખરી જાય. ખુલ્લી આંખે ખુલ્લા કાને બધું જ ચળાઈને ગળાઈને અંદર જાય અને શાંત થઈ જાય. નાભિમાં સમાઈ જાય ત્યારે મૌનનું ગીત સર્જાય અને આ ગીત અંદરથી ગવાય અને આત્માની શ્રવણોન્દ્રિયને સ્પષ્ટ સંભળાય.

- ભદ્રાયુ વછરાજાની, દિવ્ય ભાસ્કર

આ અંકમાં	પાના નં.
કર વિચાર તો પામ	શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર ૧
શ્રમ નહીં, ભોજન નહીં	મો.ક.ગાંધી ૧
મૌનનું ગીત	ભદ્રાયુ વછરાજાની ૨
તંત્રી લેખ-પ્રેમનો પીયાલો...	રમેશ દોશી ૩
યાદગાર સંભારણુ	શાંતિલાલ ગડા ૫
કેળવણી વિમર્શ	વિમલા ઠકાર ૫
માનવ સંસ્કૃતિનો નકશો દોરનાર	મોહન દાંડીકર ૬
સ્વચ્છ શહેર ઈન્દોર	મંજરી મેઘાણી ૭
શ્રી જમશેદજી તાતાની નમ્રતા	રોહિત શાહ ૮
આધુનિક વિજ્ઞાન	મુનિશ્રી નેમિચંદ્રજી ૮
કળિયુગના મધર ટેરેસા	રૂચિતા શાહ ૯
પેન્સિલના ૫ ગુણ	કાન્તિ ભટ્ટ ૧૦
ટ્રી મધર	૧૦
ખુલ્લું ઘર	નારાયણ દેસાઈ ૧૧
મનનો કચરો	નીલેશ મહેતા ૧૧
મૌન મનનું	૧૨
વૃક્ષ નહિ તો...	૧૨
ગૌશાળા કે હેલ્થ “સ્પા” ?	શાંતિલાલ ગડા ૧૨
સૌંદર્ય જોવાનાં દ્રષ્ટિકોણ	મુનિશ્રી મૃગેન્દ્રવિજયજી ૧૩
આદર્શ શિક્ષક	મુનિશ્રી નેમિચંદ્રજી ૧૩
વ્યાપક સત્ય	ગુલાબચંદ જૈન ૧૪
કવિતા	સુરેશ દલાલ ૧૫
લવાજમ મળેલ છે.	૧૫
મેરેથાંન વિજેતા (સત્ય ઘટના)	શાંતિલાલ ગડા ૧૬

“પ્રેમનો પીયાલો તમને પાઉને પીઉ” ભા.૧૧મો

જુન ૨૦૧૬ થી માર્ચ ૨૦૧૭ માં દસ ભાગ પ્રગટ થયા હતા.

હમણા જ પ.૧૧.૧૭ ના એક ઘટનાએ આકાર લીધો છે એની પૂર્વ ભૂમિકા રૂપે કેટલીક વિગત છે તેથી આ સીરીઝ પાછી શરૂ થાય છે.

દસમા ભાગમાં ૬.૧.૯૬ થી ૫.૧.૯૭ એક વરસનું મૌન રાખેલ, મૌન શરૂ થયેલ પનવેલ પાંજરાપોલમાં, પણ ચાર્તુમાસ સાથે પુરૂ થયેલ અહિં ધર્મધરા ચિંચણીમાં છેલ્લે લખેલ છે. “આજનો ઉદય છે સર્વસંગ ત્યાગી થઈને (સર્વસંગ પરિત્યાગ નહીં) સ્થિર થઈને બેસવું અને અહિંસક ખેતી કરવી.”

આજે ૨૦૧૭માં સમજાય છે કે સ્થિર બેસવું અને ખેતી કરવી એ બે ઘોડા પર સવારીની વાત હતી.

ફરી ૧૯૯૭ નું ચાર્તુમાસ ધર્મધરા ચિંચણી મહાવીર નગર સમાધિ સ્થળે થયેલ. એ સમયે પૂ. બાપજી તથા પૂ. તરૂલતાબાઈ મ.સ.નુ ચાર્તુમાસ પણ આશ્રમમાં હતું. અમે મૌન સાથે નિયમ રાખેલ કે બે એકરની જગ્યામાં જ રહેવું અને ભોજનનું ઈશ્વર ગોઠવશે. જો કે પછી એક ભાવદિક્ષીત બીનાબેન મહાસતીજી સાથે રહેતા હતા તેમના રસોડેથી રોજ ટીફીન આવતું. અહિં ચાર્તુમાસ સાથે નવ ઉપવાસ કરેલા. એક વખત મોરારીબાપુ પણ આશ્રમમાં આવી રાત રોકાયેલા તો પણ અમે નિયમ તોડીને આશ્રમમાં નહોતા ગયા. પણ મોરારીબાપુ સવારે સમાધિ સ્થળે આવેલા અને અમારી કુટીરમાં પગલા પણ કરેલા.

આ મૌનમાં એક નિર્ણય થયેલો કે હવે કશું જ કરવું નથી અને અહિં જ રહેવું છે. મહાસતીજી તો વિહાર કરી જવાના હતા. પછી ભોજનનું કેમ થશે એ ચિંતા મહાસતીજી અને વનિતાબેનને પણ હતી. પણ છેલ્લા સમયમાં અમને અવાજ આવ્યો “મીરાબેનને ગુરૂ માનો અને એ કહે એમ કરો”. બીજે જ દિવસે આશ્રમમાં જઈ મીરાબેનને ત્રણ વંદના કરી એમની આજ્ઞા માંગી. એ કહે “અહિંથી વિદાય લો અને ઘરે જાવ.” અમારે તો આ ગુરૂઆજ્ઞા જ હતી. એટલે જવાની તૈયારી શરૂ કરી. પૈસા ત્યારે પણ પાસે નહોતા રાખતા. કેમ જવું? મીરાબેન કહે, “પૈસા નથી તો મજૂરી કરો અને જાવ.”

બીજે દિવસે મણીભાઈને કહી મજૂરી કરી અને રૂ.૨૫ મજૂરીના મળ્યા. આટલી રકમ મલાડ સુધી પહોંચવા માટે પુરતી હતી. પણ સામાનમાં ત્રણેક મોટા થેલા પુસ્તકો વિ.

હતું. કેમ થશે એ થોડી ચિંતા હતી પણ અહિં એક ઘટના ઘટી.

પૂ. જ્ઞાનચંદ્રજીના ભક્તો સાણંદથી ગાડી લઈ મુંબઈ જવા નીકળેલ. પૂ. મહારાજશ્રીએ કીધેલ કે મુંબઈ જતા પહેલા પ્રથમ ચિંચણ દર્શન કરીને આગળ જશો. એટલે એ અહિં આવ્યા. સવારે પ્રભાબેન આવ્યા અને કહે ગાડી મુંબઈ જાય છે તમારે જવું હોય તો તૈયાર થઈ જાવ. અમે ઝટપટ બધી તૈયારી કરી લીધી. અમારું મૌન-છેલ્લો અહમ (ત્રણ ઉપવાસ) ચાલુ હતો. અમે તો આશ્ચર્યથી અભિભૂત થઈ ગયા. ઈશ્વર કેટલો બધો ખ્યાલ રાખે છે ભક્તોનો, તેનો અદ્ભૂત અનુભવ થયો. સમાધિથી બેસાડી મલાડના ઘરના દરવાજા સુધી આવીને મુકી ગયા. શ્રમના મળેલા રૂ.૨૫ એ ફાળો કરવા નીકળેલા તેમાં આપી દીધા.

૧૯૯૮ થી ૨૦૦૩ સુધી બે જૈન સંસ્થામાં નોકરી કરી. પગાર તો ઓછો હતો પણ સમ્યક્ આજીવિકા તો સંસ્થાથી જ મળે. કંઈ ખોટું બોલવું ન પડે, કંઈ ખોટું લખવું ન પડે, સંસ્થા કંઈક પૂણ્યપ્રવૃત્તિઓ પણ કરતી જ હોય છે. એ દરમ્યાન મોટો પુત્ર કામે લાગી ગયો હતો. એના પગારમાં ઘર ચાલતું હતું. નિરાંત એ હતી કે આ વરસોમાં અમારો નોકરીનો સમય હંમેશા ૯ થી ૧ નો રહેતો. ત્યાર પછીનો સમય દેવનાર ગોરક્ષા સત્યાગ્રહ કે વિશ્વશાંતિના કાર્યોમાં જ જતો. લક્ષ તો હંમેશા સ્પષ્ટ જ રહેલ. ધીમે પણ યાત્રા હંમેશા સાચી દિશામાં રહી છે.

૧૯૯૯માં બેબીના અત્યંત સુખી અને સંતોષી કુંટુંબમાં લગ્ન થયા. લગ્નમાં લાખેક રૂપિયા બેંગલોરના સજ્જન મુમુક્ષુ કિશોરભાઈ જૈને આપેલા.

બધું છોડી દેવાના ભણકારા તો ચાલુ જ હતા. એ દ્રષ્ટિએ ૨૦૦૩માં નોકરીમાંથી રાજીનામું આપ્યું. પણ દશાશ્રીમાળી નગર રીડેવલપમેન્ટનું કાર્ય અધુરું હતું તેમાં અમારી હાજરી જરૂરી લાગેલ તેથી વગર પગારે પણ બે વરસ એમાં સેવા આપી. ૨૦૦૫માં આ પ્રોજેક્ટમાં અમારી બે રૂમની સામે અમને બે બ્લોક મળ્યા.

૨૦૦૬માં ઘરેથી વિદાય લઈ - મૌન ચાર્તુમાસ-શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ - ઘંટીયા પહાડ, નીચે ચંદ્રપ્રભુ દેરાસરની નીચે ગુફા છે તેમાં થયું. અહિં એક નિર્ણય થયો કે સર્વસંગ પરિત્યાગ એટલે કે દીક્ષા લેવી.

દીક્ષા તો કોઈ આત્મજ્ઞાનીની નિશ્રામાં જ લેવાય એટલી સ્પષ્ટતા હતી જ. પ્રયત્ન તો કર્યો પણ અવસર ન આવ્યો. ૨૦૦૭ નું ચાર્તુમાસ નર્મદા કિનારે મુનિશ્રી સંતબાલજીએ જ્યાં એક વરસનું કાષ્ટમૌન રાખેલ તે જ જગ્યામાં થયું. રોજ ગામમાંથી ગોચરી પાણી એકવાર લઈ આવતા. એ પછી ૨૮૦૦ કિ.મી. ની નર્મદા પરિક્રમા થઈ,

અર્કિયન, અપરિગ્રહ, પાદવિહાર ભિક્ષા-ગોચરીના નિયમો પાળીને આ પરિક્રમા થયેલ. આમ પ્રથમવાર ઘરથી દૂર તેરેક મહિના રહેવાનું બન્યું ફરી પરિક્રમા પછી મે ૨૦૦૮ માં બંને પૂત્રોના લગ્નનું કર્તવ્ય બાકી હતું તેથી પાછા ઘરે આવ્યા. મોટા પૂત્રના ડિસે.૨૦૦૮માં અને નાનાના મે ૨૦૦૯ માં લગ્ન થઈ ગયા. અને જુન ૨૦૦૯ થી મૌન ચાર્તુમાસ સફાલા પાસે દહીંસર ગામમાં કાંતીભાઈ-સન્યાસીનું ફાર્મ હાઉસ હતું તેમાં થયું કાંતીભાઈ આજીવન બ્રહ્મચારી છે અને વિધિવત જંગલી મહારાજ પાસે એમણે સન્યાસ ગ્રહણ કરેલ છે. નર્મદા પરિક્રમામાં એમનો મેળાપ થયેલ અને આજ સુધી એ સંબંધ જળવાઈ રહ્યો છે. કાંતીભાઈ સ્વયં અમારા ભોજનપાણી બનાવતા અને અમે ત્યાં ગોચરી કરીને રૂમમાં વાપરતા. એક સન્યાસીએ શ્રાવકની અત્યંત ભાવપૂર્વક સેવા કરેલી.

અહિં નિર્ણય થયો કે હવે ઘરે નથી જવું. અને વેશ પરિવર્તન-હાથે લોચ કરીને નવે.૨૦૦૯થી દીક્ષા વગર દીક્ષા જેવું જીવન શરૂ થયું સફાલા દહીંસરથી પાદવિહાર-ગોચરી-અપરિગ્રહ-પ્રાયઃ સાધુના બધા જ નિયમો પાળતા યાત્રા શરૂ થઈ. ૨૦૧૦ તથા ૨૦૧૨ નું ચાર્તુમાસ પૂ મુનિશ્રી સંતબાલજીની 'વિશ્વવાત્સલ્ય' સંસ્થાની જગ્યા હઠીસિંગ વાડીમાં ખાલી પડેલ હતી તેમાં થયા. શહેરની વચ્ચે છતાં અહિં લાઈટ-પાણીની વ્યવસ્થા નહોતી. વાપરવાનું નીચે નળમાંથી અને પીવાનું ગરમ પાણી દેરાસરમાંથી લાવતા. આજુબાજુ જૈનોના ઘર તો ઘણા છે તેથી ગોચરી ત્યાંથી અને ક્યારેક દેરાસરમાંથી પણ લાવવાનું થતું. આ વિશ્વવાત્સલ્યની જગ્યાની, ભલે એ અત્યંત જુનું સગવડ વગરનું મકાન હતું પણ વિશેષતા એ હતી કે આ મકાનમાં ક્યારેક મુનિશ્રી સંતબાલજી, પૂ. રવિશંકર મહારાજ, પૂ. વિમલાબેન ઠકાર અને માટલિયા જેવા પવિત્ર પુરુષોએ અહિં નિવાસ કરેલો. એટલે સહજ ચાર્તુમાસ મકાન હતું.

૨૦૧૨માં ડો. ધનવંત શાહે અમારા વિષે નવ પાનાનો તંત્રી લેખ "શાંતિનું સરનામું" એ હેડીંગમાં પ્રબુધ્ધ જીવનમાં છાપેલ તેથી કેટલાક મુમુક્ષુઓએ મળવા પ્રયત્ન કરેલ પણ ઘણા તો આવા મકાનમાં કોઈ રહે જ નહી માની મળ્યા વગર પાછા ગયેલા. ૨૦૧૧નું ચાર્તુમાસ ભાવનગર મહાજન ગૌશાળામાં થયેલ.

આ દીક્ષા જેવા જીવનમાં એક ખટકો રહેતો હતો કે આપણે શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ તો જીવન નથી જીવતા ને? વિધિવત દીક્ષા વગર ગોચરી પાણી તે દોષ તો નથી ને? શ્રીમદ્જીએ લખેલ પણ છે કે શ્રાવકે વિધિવત દીક્ષા વગર ભિક્ષા ન લેવી જોઈએ.

૨૦૧૨ માં મોરારી બાપુની કથા કર્ણાવતી કલબ અમદાવાદમાં હતી. આઠે દિવસ તેમાં હાજરી આપેલ. પૂ. અધ્યાત્માનંદજીનો આશ્રમ રામનગરમાં હતો તે કર્ણાવતીથી નજીક હતો તેથી દસેક દિવસ ત્યાં રહીને કથા માણી હતી. મોરારી બાપુને રૂબરૂ મળવાનું પણ થયેલ એક પત્ર પણ આપેલ. પણ એ ભીડમાં બીજી કશી વાત થવાની શક્યતા નહોતી. કથાની ફળશ્રુતિ એ રહી કે સ્પષ્ટ સમજાયું કે આ જગતમાં પ્રસિધ્ધિ એ સૌથી મોટી સજા છે. આપણે અપ્રસિધ્ધ રહ્યા છીએ એ જ આપણી સિધ્ધિ-આનંદ.

૨૦૧૨માં જે થોડો ખટકો હતો કે ભિક્ષા ગોચરી દોષ છે તેથી ૨૦૧૩ જાન્યુ.થી પાદવિહાર કરી ફરી નર્મદાકિનારે રણાપુર ગામમાં નિવાસ શરૂ થયો. અહિં સ્વયંપાકી જીવન શરૂ થયું. મકાન સાવ ભાંગી જાય તેમ હતું. ચાર્તુમાસ ત્યાં થઈ શકે તેમ નહોતું. એક મિત્રએ કહ્યું ખર્ચ અમે આપશું, હવે ફરાફર ન કરો, એક ઠેકાણો બેસો. એની તૈયારી શરૂ કરી. પંચાયતે પણ વગર પરમીશને બાંધવાની છૂટી આપી. ત્યાંજ અવાજ આવ્યો "તારે તારું કોઈ સ્થાન બનાવવું નહી." અને એ મુલ્તવી રહ્યું.

એક બાલિકા આશ્રમ રણાપુરમાં જ થયેલ પણ બંધ પડેલ હતો. એક દિવસ એના સન્યાસીની માતાજી તે આશ્રમની ઉડતી મુલાકાતે આવેલા. અમને જોયા કહે આ ખખડધજ મકાનને બદલે અમારી આશ્રમની જગ્યા ખાલી છે તેમાં રહોને! અને સહજ આ આશ્રમમાં રહેવાની વ્યવસ્થા થઈ ગઈ. અહિં લાઈટ- પાણી મીટર, ઓસરી, ફળીયું સંડાસ બાથરૂમ સાથે બે રૂમ અલગ મોટું રસોઈઘર એમ સરસ વ્યવસ્થાવાળી જગ્યા સહજ મળી ગઈ. વિશેષતા એ હતી કે સાવ નર્મદાના કિનારે જ ચોવીસ કલાક એક તરફ માલસર અને બીજી તરફ નારેશ્વર સુધી નર્મદામૈયાના દર્શન થાય એવી શ્રેષ્ઠ જગ્યા મળી. ઈશ્વરની કેટલી બધી અમારા પર કૃપા છે એના સતત અનુભવો આ યાત્રામાં ઘણીવાર થયા છે.

જાન્યુ.૨૦૧૩ થી ઓગસ્ટ ૨૦૧૪ એમ વીસેક મહિના અહિં રહેવાનું થયું. અહિં ગોચરી ન કરતા સ્વયંપાકી થયેલા. ૨૦૧૪માં માતાજીએ જગ્યા ખાલી કરવાની વાત કરી. બીજે જ દિવસે ફોન કરીને કહ્યું જગ્યા ખાલી છે આવીને ચાવી લઈ જાવ. અઠવાડિયા સુધી રહો અમે આવીએ પછી જજો. એ દરમ્યાન ઓગસ્ટ ૨૦૧૪ પર્યુષણ વ્યાખ્યાન માળામાં અમારું વ્યાખ્યાન "મોક્ષ હથેળીમાં છે" એ વિષય પર ડો. ધનવંતભાઈ શાહે ગોઠવેલ તેમાં મુંબઈ આવવાનું થયું. મુંબઈ આવવાનું વાહનમાં જ થયેલ. ફરી ઘરે આવ્યા. શ્રાવકના વેશમાં ફરી આવ્યા. "ક્યારે થઈશું

બાહ્યાંતર નિગ્રંથ” એ ભણકારો તો હમેશાં રહેતો જ અને આજે પણ રહ્યો જ છે. ફરી ૨૦૧૫ થી ગોરક્ષાપાત્ર માસિક શરૂ થયું. આમ લગભગ ૬૧ મહિના ઘરથી બહાર રહેવાનું થયું.

અમારા કંપાઉન્ડમાંજ સ્થાનકવાસી જૈન ઉપાશ્રય છે. રોજ સવાર સાંજ પ્રતિક્રમણ પ્રાર્થના ત્યાં કરવાનું થતું અને એ નિમિત્તે સાધુ સાધ્વીના દર્શનનો લાભ પણ મળતો. એમજ ૨૦૧૬ના ચાર્તુમાસમાં વિધિવત ઉપાશ્રયમાં જ બ્રહ્મચર્યવ્રતના પચ્ચબાણ-(પ્રતિજ્ઞા) કર્યાં. આનાથી કામ જીતાયો છે એ દાવો નથી પણ વિધિવત સમાજની સાક્ષીએ વ્રત પચ્ચબાણ જરૂરી છે એ સમજાયું અને નિર્ણય થયો કે હવે મુંબઈ છોડી દેવું છે. મુંબઈ નજીક હોય તો સારું એટલું મનમાં હતું. એક પારસીબાબાનો આશ્રમ વસઈ પાસે વજેશ્વરી જતા મેઢા ગામમાં છે. બે વાર ત્યાં રહી આવ્યો રહેવાની અનુમતિ મળી ત્યાં અવાજ આવ્યો અહિં નહીં, ચિંચણ મહાવીર નગર જાવ.

બે વરસ પહેલા નર્મદાથી પાછા આવ્યો ત્યારે ચિંચણમાં રહેવાની રજા માંગેલ. ઈરાદો હતો કે ગૌશાળા-ખેતીનું કાર્ય કરશું પણ કંઈ જવાબ ન મળેલ. અવાજ હતો કે “કશું જ કરવું નથી” છતાં ભૂલ કરવા જઈ રહ્યા હતા. તેથી જ અનુમતિ મળેલ નહીં. આ છે ગુરૂકૃપા-આપણે ભૂલ કરી રહ્યા છીએ એ ગુરૂ જાણે છે અને કોઈને કોઈ રીતે બચાવી લે છે. આમ તો અમારા પર ગુરૂના ચારે હાથ હંમેશા રહેલા છે. ભૂલ કરતા કરતા પણ ભવભ્રમણમાંથી તારી દીધા છે અમને.

આ વખતે ૨૦૧૭માં “કશું જ કરવું નહીં” આશ્રમની કોઈ ચાલતી પ્રવૃત્તિમાં પણ ભાગ નહી લઈએ માત્ર સમાધિ સ્થાને બેસશું અને ભોજન-પ્રાર્થના માટે જ આશ્રમમાં જશું આમ સ્પષ્ટ વાત સાથે પ્રમુખશ્રી પાસે અનુમતિ માંગેલ અને સહજ અઠવાડિયામાં જ પ્રમુખશ્રીએ સહમતિ આપી અને એમ એપ્રિલ ૨૦૧૭ થી સમાધિ સ્થળે સાધના શરૂ થઈ.

૨૦૦૬ નો દીક્ષાનો નિર્ણય અને ૨૦૧૭ એટલે કે ૧૧ વરસમાં છ થી વધારે વરસ તો વગર દીક્ષાએ દીક્ષા જેવું જીવ્યાં. એ ભણકારાઓ અમને ક્યારેય સુવા નથી દીધા અને સતત ભણકારાએ જ પ.૧૧.૧૭ ના થોડો વિધિવત આકાર મળ્યો છે એની વાત આવતા અંકમાં. સહજ ઉલ્લેખ સહ સંપાદકે અલગથી આજ અંકમાં કર્યો છે. પણ વિગતવાર આવતા અંકમાં.

ક્રમશઃ

સત્પુરુષોનું યોગબળ જગતનું કલ્યાણ કરો...

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

યાદગાર સંભારણું

મહારાષ્ટ્રમાં આવેલું ચીંચણ, જ્યાં પૃથ્વી અને દરિયાના બે છેડા મળે છે. એ સંગમભૂમિ ઉપર આવેલ આંતરરાષ્ટ્રીય મહાવીર કેન્દ્ર, મુનિશ્રી સંતબાલજીની કર્મભૂમિ રહી છે અને તેમની સમાધિભૂમિ પણ બની છે. ભૂતકાલના આ સંભારણાં સાથે તા.૫.૧૧.૨૦૧૭ નો દિવસ એક નવું સંભારણું લઈને સ્મરણીય-યાદગાર બની ગયો છે.

‘ગોરક્ષા પાત્ર’ નામના માસિક પત્રિકાના પ્રકાશક અને સંપાદક, મુમુક્ષુશ્રી રમેશભાઈ એસ. દોશીની આધ્યાત્મિક યાત્રા આગળ વધતાં તેમણે આજે સંયમ પંથે પ્રયાણ કર્યું છે.

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીના વચનોનો આ પ્રભાવ હતો. એટલે જ ગુરૂપદે શ્રીમદ્ને જ બિરાજમાન કરીને શ્રી રમેશભાઈએ મુનિવેશમાં જીવનને રૂપાંતરિત કર્યું..

આ પ્રસંગના સાક્ષી તરીકે પ્રવર્તક મુનિશ્રી મૃગેન્દ્ર વિજયજી મ.સા. અમારા ખાસ નિમંત્રણથી ઉમરગામ (વેસ્ટ)થી પધાર્યા હતા. અને તેમની ઉપસ્થિતિમાં આ આયોજન સંપન્ન થયું હતું. શ્રી રમેશભાઈ દોશીના સમસ્ત પરિવારજનો, સ્નેહીમિત્રો અને સંસ્થાના ટ્રસ્ટીગણની હાજરીથી આ પ્રસંગની ગરિમાની અભિવૃદ્ધિ થઈ.

‘ગોરક્ષા પાત્ર’ના અમો સૌ સત્યો તેમજ તેમના પરિવારજનો, મિત્રવર્ગ મુમુક્ષુ રમેશભાઈની આ યાત્રા નિરંતર આગળ વધતી રહે એવી શુભકામના પાઠવીએ છીએ.

- શાંતિલાલ ગડા, સહ-સંપાદક ના પ્રણામ

કેળવણી વિમર્શ

આપણે શીખવા માગીએ છીએ, આપણી જાતને શિક્ષિત કરવા માગીએ છીએ. આપણે બે રીતે શીખી શકીએ. એક રીત એ છે કે જે પ્રતિમાઓ (Images) તમારા મનમાં બંધાયેલી પડી છે તેને કોઈ પ્રામાણ્ય ન વળગાડીએ. પ્રતિમા રચાયેલી છે જ, તે ઉપર ઊભરી આવશે જ, ભલે આવે. પણ તમે તેની ઉપેક્ષા કરજો. એને કોઈ મહત્ત્વ કે મૂલ્ય ન આપશો, એને કોઈ વજુદ ન આપશો. આ એક રીત છે. પ્રતિમા જો પોતાના રંગ તમારા દર્શનને આપે, તમારા પ્રતિભાવોનું એ પોતાની રીતે નિયમન કરવા જાય તો એથી સાવધ રહેજો, એની ઉપેક્ષા કરજો. અને એને બાજુએ ધકેલી દેજો, બાજુએ ધકેલતાં જ રહેજો.

- વિમલા ઠકાર

માનવસંસ્કૃતીનો નવો નકશો દોરનારા ગાંધી

વીસમી સદીનો ઈતિહાસ તપાસીએ તો તેમાં અનેક મહાન સંતો, મહાત્માઓ, સાહીત્યકારો, રાજપુરુષો પણ થયા છે. જેમણે પોતાના વીચારો દ્વારા, કાર્યો દ્વારા, મહત્વનું યોગદાન આપ્યું છે. તેમાં એક મહત્વનું અને પ્રભાવક નામ છે મહાત્મા ગાંધીનું. જેમને વીશે આચાર્ય રજનીશજીએ એવું કહ્યું છે કે ‘મહાત્મા ગાંધી જેસા વ્યક્તીત્વ પ્રાપ્ત કર ને કે લિયે પૃથ્વી યુગોં તક પ્રતીક્ષા કરતી હૈ.’ લુઈ ફીશરે એવું કહ્યું છે કે, ‘હું લેનીન, સ્ટેલીન, ચર્ચીલ, રુઝવેલ્ટ, એટલી, આઈન્સ્ટાઈનને મળ્યો છું. પણ ગાંધી કરતાં વધુ ચમત્કારીક માણસને હું મારી જીંદગીમાં મળ્યો નથી. તેમણે દક્ષીણ આફ્રીકામાં અને ભારતમાં અંગ્રેજ સરકારની સામે અહીંસક આંદોલનો કરીને નવો ઈતિહાસ સર્જ્યો હતો. દુનીયાને નવી દિશા મળી હતી. લોહીયાળ યુદ્ધો કર્યા વીના પણ લોકશક્તીના સંગઠીત બળથી ખુંખારમાં ખુંખાર તાનાશાહને પણ હટાવી શકાય. આ આંદોલનોમાંથી પ્રેરણા લઈને દુનીયાના અનેક દેશો, જેઓ વર્ષોથી ગુલામીમાં સબડતા હતા, આઝાદ થયા.

આનાથી આકર્ષાઈને કોઈ ભારતીયને નહીં પણ એક અંગ્રેજને, એટનબરોને, એમ થયું કે આ માણસ પર તો એક સરસ ફીલ્મ બનવી જોઈએ. અને એમણે ‘ગાંધી’ ફીલ્મ બનાવી. એવું દેખાય છે કે બીજા વિશ્વયુદ્ધથી થાકેલા, ત્રાસેલા, પશ્ચીમી દેશોમાં ગાંધી માટેનું આકર્ષણ વધતું જાય છે. ગાંધી વધુ ને વધુ સ્વીકારતા જાય છે. ગાંધી વીશે વધુ ને વધુ જાગૃતી આવતી જાય છે. લોકો ગાંધીને નવા વિકલ્પરૂપે જોઈ રહ્યા છે. વીસમી સદીના મહાન કાંતીકારી ચે ગુવેરાની દીકરી એલેઈડા ૧૯૯૭માં દીલ્હી આવી હતી, ત્યારે તેણે કહ્યું હતું કે મારા પીતા ચે પર મહાત્મા ગાંધીની જબરદસ્ત અસર હતી.

૧૧ સપ્ટેમ્બર વર્લ્ડ ટ્રેડ સેન્ટર પર આક્રમણ થયું તે પછી અમેરીકાના યુવાનોએ એક સંગઠન બનાવ્યું છે. નામ આપ્યું છે- વી વોન્ટ પીસ, નો વોર : અમારે શાંતી જોઈએ છે યુદ્ધ નહીં. ન્યુ યોર્કમાં પાંચ લાખ માતાઓ ભેગી થઈ હતી. તેમણે કહ્યું હતું કે અમે તો નિર્દોષ બાળકોને જન્મ આપીએ છીએ. અમારી માગણી છે શસ્ત્રોનું ઉત્પાદન ઓછું કરો. તેનો વ્યાપાર બંધ કરો. નહીંતર અમે એવાઓને મત નહીં આપીએ. એમને નવાઈ એ લાગે છે કે આવો એક સુકલકડી માણસ જેની પાસે નથી સૈન્ય, નથી શસ્ત્રો કે નથી સત્તા તે માણસ બીજા વિશ્વયુદ્ધના વિજેતા બ્રિટનને, જેણે હીટલર જેવા એક તાનાશાહને ધુળ ચાટતા કરી દીધા હતા, તે બ્રિટનને કઈ રીતે હરાવી શક્યો? તે પણ યુદ્ધ

કર્યા વિના, ખુનખરાબો કર્યા વિના, દુનીયાના ઈતિહાસમાં આવું ક્યાંય બન્યું નથી. પશ્ચીમી જગતને આ સમજવું છે. એટલે ગાંધી માટેનું આકર્ષણ વધતું જાય છે. ગાંધી એમને કોઈ અલૌકીક પુરુષ લાગે છે.

ગાંધીજીના જમાનામાં પણ કેટલીક બાબતોમાં ગાંધીજીનો વિરોધ થતો હતો. ગાંધીજીની એકદમ નજીકના માણસો જ ગાંધીજીનો વિરોધ કરતા હતા. તિલક, કાકાસાહેબ કાલેલકર અને આચાર્ય કૃપલાણીએ પણ અહીંસાથી દેશને સ્વરાજ્ય મળશે તેમાં અમને શ્રદ્ધા બેસતી નથી એમ કહ્યું હતું. ડૉ. આંબેડકર તો આ કરતાં પણ વધુ ઉગ્ર ભાષામાં ગાંધીજીની ટીકા કરતા હતા. પણ આ બધાની પ્રામાણિકતા વિશે, દેશપ્રેમ વિશે, ગાંધીજીને શંકા નહોતી. એટલે એમણે સમજપૂર્વક વિરોધ કરનારાઓને પણ સ્વરાજયાત્રામાં સાથે લીધા હતા. દેશહીતમાં તેમની આવડત, શક્તી અને જ્ઞાનનો ઉપયોગ કર્યો હતો. વિરોધ કર્યા પછી પણ આ બધા અંતીમ ક્ષણ સુધી ગાંધીજી સાથે રહ્યા હતા. દેશનો વિકાસ કેવી રીતે થવો જોઈએ, તેનું આયોજન કેવું હોવું જોઈએ, તે બાબતમાં મતભેદો હતા. પણ નજર સામે દેશ હતો. તેમાં કોઈ મતમતાંતરો નહોતાં.

આજે એવું લાગે છે, ગાંધી વધુ સાચા હતા.

“માનવ સંસ્કૃતીનો નવો નકશો દોરનારા ગાંધી” પુસ્તકમાં ગાંધીજી વિશે જુદા જુદા વિદ્વાન લેખકોએ પોતે ગાંધીજીને કઈ રીતે જોયા જાણ્યા છે, અનુભવ્યા છે, તેની વાતો લખી છે. પોતાના અનુભવો લખ્યા છે. ગાંધીજીની, ગાંધીવીચારની, પોતપોતાની રીતે સમીક્ષા કરી છે. એટલે તેમની વાતોમાં સચ્ચાઈનો રણકો છે. વળી આ બધા જ લેખકો પોતપોતાના ક્ષેત્રના અનુભવી, નીવડેલા, કર્મશીલો હતા. વિચારકો હતા, કેટલાક તો ગાંધીજીની અતી નીકટના સાથીદારો હતા. ગાંધીજીને બરાબર પચાવેલા. કેટલાક અધ્યાપકો છે, પત્રકારો છે, ચંદ્રશેખર ધર્માધિકારી જેવા ન્યાયવીદો પણ છે. ગાંધીજીના પૌત્ર ગોપાલકૃષ્ણ ગાંધી પણ છે અને કુમાર પ્રશાંત પણ છે આ નક્ષત્રમાળામાં. ગાંધીજીને, ગાંધીવિચારને ટકોરાબંધ તપાસનારા આ લેખો વાંચતાં એની પ્રતિતી થશે. મને એવું દેખાય છે - દેશ અને દુનિયાની પરિસ્થિતિ જે રીતે ઘાટ પકડી રહી છે તેમાં ગાંધી વધુ ને વધુ પ્રસ્તુત રહેવાના. આવો, એ ગાંધીને સમજવાનો પ્રયત્ન કરીએ.

(‘માનવસંસ્કૃતીનો નવો નકશો દોરનારા ગાંધી’ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના.) - મોહન દાંડીકર, નયા માર્ગ માંથી સાભાર

(આ લેખ ઉંઝા જોડણીમાં છે.)

સ્વચ્છ શહેર ઈન્દોર

૨૦૧૪ માં થયેલ 'સ્વચ્છ સર્વેક્ષણ' મુજબ દેશના ૪૭૬ શહેરમાં ઈન્દોર શહેર ૧૪૮માં ક્રમે હતું. પરંતુ ૩૫ લાખની વસતી ધરાવતું આ શહેર બે જ વર્ષની અંદર, ૨૦૧૭ ના સર્વેક્ષણમાં સૌથી સ્વચ્છ શહેર તરીકે નંબર એક બન્યું છે. જાહેર ચોખ્ખાઈને મુદ્દે ઈન્દોર એક ચમકતા શહેર તરીકે ઉભરી આવ્યું છે. ધંધા અને શીક્ષણને ક્ષેત્રે જાણીતા આ શહેરે આવી સીધ્ધિ કેવી રીતે મેળવી ?

'ડબ્બા-ચળવળ', શહેરના સ્વયંસેવકોની ફોજ, એનજીઓ, તથા નીજાતોએ આ શહેરને સ્વચ્છ બનાવવામાં મોટો ફાળો આપ્યો છે. ૨૦૧૫-૧૬ માં મ્યુનીસીપાલિટીએ જાહેર તથા કમ્યુનીટીના શૌચાલયો, 'મોબાઈલ' શૌચાલયો વગેરે રીપેર કરાવ્યા, નવાં બનાવ્યાં. સૌથી મોટો પડકાર લોકોને આ સગવડનો ઉપયોગ કરવા માટે સમજાવવાનો હતો.

'ડબ્બા' ટોળકીના યુવા સ્વયંસેવકોએ ટીનના ડબ્બામાં પરચુરણના સીકકા મુકી 'રોકો અને ટોકો' પ્લાન શરૂ કર્યો. જે લોકો જાહેરમાં ગંદકી કરતા દેખાય ત્યાં જઈને ડબ્બો ખખડાવી, અવાજ કરીને લોકોને ચેતવે. નાનાં બાળકોની 'વાનરસેના' પણ જાહેરમાં ગંદકી કરનારને ભગાડવા લાગી. થોડા જ મહીનાઓમાં શહેર આખું 'જાહેર ગંદકી મુક્ત' બની ગયું!

તે પછી કચરાનો પ્રશ્ન હાથમાં લેવાયો. ઈન્દોરમાં રહેઠાણો અને વેપારી સંકુલોમાંથી રોજનો ૧,૦૦૦ મેટ્રીક ટન કચરો ભેગો કરાય છે. ૨૦૧૫ માં શરૂ થયેલ ઘર-ઘરમાંથી કચરો એકઠો કરવાનું કામ એટલું વ્યવસ્થિત ચાલ્યું કે લગભગ એક વર્ષમાં જ શહેરનો ૧૦૦ ટકા કચરો ઉપાડવાનું કામ થવા લાગ્યું, જેમાંથી ૩૦ ટકા જેટલા કચરાનું વર્ગીકરણ કરવાનું કામ પણ થયું.

નાની કચરાગાડીઓ ઘેર-ઘેર જાય, એમાં એનજીઓ તથા મ્યુનીસીપાલિટીના કર્મચારીઓ પણ હોય. પોતાને કચરો આપવા એ લોકો ઘરના સભ્યોને પ્રોત્સાહીત કરે. શહેરની ખાલી જમીનો સાફ કરાઈ, દબાણો હટાવાયા, અને જાહેરમાં ગંદકી કરનારને કે થુંકનારને ત્યાં જ દંડ કરાયો. કચરો કરનાર નાનો માણસ હોય કે મોટું નામ - દંડ તો દરેકે ભરવો જ પડશે એવા મ્યુની. કમીશનર શ્રી મનીશ સીંઘના આદેશનો કડક અમલ થયો.

સૌથી મોટી સીદ્ધિ ગેરકાયદે ચાલતા પશુઓના આશ્રયસ્થાનોને શહેરની બહાર કાઢી દેવાની હતી. રખડતી ગાયનો પ્રશ્ન પછી રહ્યો નહીં. સત્તાવાળાઓ પર

એ માટે સરકારી દબાણ તો આવ્યું, પણ છેવટે કમીશનરની વાત સૌએ સ્વીકારી.

જોકે સ્વચ્છતાના આ મહા-અભીયાનમાં અવરોધો પણ ઘણા આવ્યા. દરેક જણ બદલવા તૈયાર નહોતું. અનેક વખત મ્યુનીસીપલ કર્મચારીઓને ધમકી મળી, માર પડ્યો, કમીશનરને પોતાના કર્મચારીઓના રક્ષણ માટે પહેલવાનોને ભાડે રાખવા પડ્યા. કોર્પોરેશનમાં જ કર્મચારીઓ, કોર્પોરેટરો કે વોર્ડના અધીકારીઓ વચ્ચે આ અભીયાન બાબતે મતભેદો હતા. પણ શ્રી સીંઘ કહે છે કે, 'પછી તો અમને લોકોનો જ એટલો બધો ટેકો મળ્યો કે કોઈ પણ જાતનું દબાણ સ્વચ્છતાના આ અભીયાનને રોકી શકે તેમ નહોતું.'

ટેકનોલોજીનો પણ ઉપયોગ કરાયો, નાની કચરાગાડીઓમાં 'જીપીએસ' સીસ્ટમ મુકાઈ, જેથી ગાડી ક્યાં છે તે જાણી, તેને યોગ્ય સુચનાઓ આપી શકાય, ફરિયાદો લેવા માટે 'હેલ્પલાઈન એપ' શરૂ કરાઈ. શરૂમાં રોજની સેંકડો ફરીયાદો મળતી. જેનો ઉકેલ ચોવીસ કલાકમાં થઈ જતો.

આજે હવે ઈન્દોરના રસ્તાઓ પર રખડતી ગાયો, કચરાના ઢગ કે ફેરીયાઓના સામાનથી બચીને ચાલવાનો પ્રશ્ન નથી. રસ્તા સાફ થયા છે, ધુળ-માટી-મુક્ત થયા છે. એકઠો કરાયેલો કચરો એના ટ્રાન્સફર સ્ટેશને ભેગો કરાય છે, ત્યાંથી તેના છેલ્લા મુકામે, મોટા ખાડામાં ઠલવવામાં આવે છે.

સુંપડપટ્ટીઓમાં રહેતા લોકોને હવે સડેલા કચરાની અસહ્ય વાસ સહન કરવી પડતી નથી. હવા હવે ચોખ્ખી છે. માખી અને મચ્છરોનાં ઉત્પન્ન-સ્થળો નથી રહ્યાં, ઋતુઓના રોગો પણ નથી રહ્યા. જાહેર આરોગ્યમાં સુધારો થયો છે.

જો કે, ઈન્દોર શહેરમાં દેખીતી સ્વચ્છતા છતાં હજી ઘણું કરવાનું બાકી રહે છે. 'સ્વચ્છ સર્વેક્ષણ ૨૦૧૭' વીશે 'સેંટર ફોર સાયન્સ એન્ડ ઈન્વાયરનમેન્ટ (CSE)નો રીપોર્ટ કહે છે કે, ઈન્દોરમાં કચરાનું વર્ગીકરણ હજી વ્યવસ્થિત નથી, અને જે વીશાળ ખાડામાં શહેરનો કચરો ઠલવાય છે એ ક્યારનો ભરાઈ ગયો છે. CSE ના શ્રી ચંદ્ર ભુષણે ચેતવણી ઉચ્ચારી છે કે, "પર્યાવરણની દ્રષ્ટિએ ટકી ન શકાય તેવી પ્રસ્થાપિત રીતો સાથે ધબકતા શહેરોનું સન્માન કરવા બાબતે 'સર્વેક્ષણ' તેની પદ્ધતી અંગે ફેરવીચારણા કરવાની જરૂર છે."

(હીમાંશી ધવનના અંગ્રેજી લેખને આધારે :મંજરી મેઘાણી)
નવા માર્ગ માંથી સાભાર (આ લેખ ઉંઝા જોડણીમાં છે.)

શ્રી જમશેદજી તાતાની નમ્રતા

ભારતના સમર્થ ઉદ્યોગપતિ શ્રી જમશેદજી તાતા એક વખત શહેરના માર્ગ ઉપરથી પસાર થતા હતા. તેઓ ઊંડા વિચારમાં મગ્ન હતા.

એવામાં સામેથી એક ગરીબ માથે ભારે મોટો બોજ ઊંચકીને ચાલ્યો આવતો હતો. મજૂર ઉતાવળમાં હતો અને વળી માથે મૂકેલા કોથળાનો કેટલોક ભાગ આગળની તરફ લચી પડ્યો હોવાથી સામેનું કશું દેખાતું નહોતું. નીચે જોઈને ઝડપભરે તે આગળ વધી રહ્યો હતો.

જમશેદજી તાતા અને મજૂર એકાએક ટકરાઈ ગયા અને બંને જણા ગબડી પડ્યા. જમશેદજીની પાઘડી દૂર ગટરમાં જઈને પડી. મજૂર પણ ભોંઠો પડી ગયો. થોડીવારમાં તો ત્યાં માણસોની ભીડ જમા થઈ ગઈ.

જમશેદજી તાતા તો 'મોટા માણસ' કહેવાય. ઉદ્યોગપતિ કહેવાય. એમને કોઈ ઠપકો આપે ખરું? છેવટે ભેગા થયેલા લોકો પેલા મજૂર પર તૂટી પડ્યા. "દેખતો નથી? આંધળો છે? રસ્તો તારા બાપનો છે? વગેરે તુચ્છકારવાચક પ્રશ્નોથી ગરીબ મજૂરને સૌ લડવા માંડ્યા.

એ જોઈને જમશેદજી તાતાને ગ્લાનિ થઈ. એમણે ભીડને રોકતા કહ્યું, "ભાઈઓ, આમાં એનો લેશમાત્ર દોષ નથી, પછી એના ઉપર રોષ શા માટે? દોષ તો માત્ર મારો જ છે! એના માથે ભાર હતો. હું તો અમસ્તો ટહેલવા નીકળ્યો હતો. હું મારી ધૂનમાં હતો એટલે મને એ દેખાયો જ નહિ, ને અમે ટકરાઈ ગયા!"

જમશેદજીની વાત સાંભળીને ભીડ વિખરાઈ ગઈ.

જમશેદજીએ મજૂર પાસે જઈને કહ્યું, "ભાઈ, મને માફ કરજે હા! મારા કારણે તારે હેરાન થવું પડ્યું... અપમાન સહન કરવું પડ્યું!"

"જી... એનો કોઈ વાંધો નથી. આપ મોટા માણસ છો. આપ મારી માફી માગો એ ઠીક ના કહેવાય." મજૂરે વિવેક દાખવ્યો.

પોતાના અપરાધ જાણ્યા પછી માફી ના માગે એને તો માણસ જ ના કહેવાય...! અચ્છા, પણ એ વાત જવા દે. તને જે નુકશાન થયું છે, તે માટે લે આ પાંચ રૂપિયા!" "ના, આપની પાસેથી મારે આ રીતે પૈસા ના લેવાય!" પણ જમશેદજી તાતા માને ખરા? એમણે પાંચ રૂપિયા એ મજૂરના ખિસ્સામાં સરકાવી દીધા અને પછી મજૂરના માથેથી પડી ગયેલો સામાન તેના માથે મૂકી આપ્યો. મજૂર આભારવશ બની એમને તાકી રહ્યો.

જમશેદજી તાતા ફરી પાછા પોતાની ધૂનમાં આગળ ચાલ્યા.

ખરેખર નાનો માણસ એ જ છે કે જે બીજા માનવીને તુચ્છ સમજે છે અને પોતાની મોટાઈ બતાવવા સતત પ્રયત્ન કરે છે. મહાન માણસ આપવડાઈ તો કદી ના કરે! અને જેને આપવડાઈ કરવાની ઘેલછા ન હોય તે બીજાને શા માટે કદીય તુચ્છ સમજે? - રોહિત શાહ

આધુનિક વિજ્ઞાન વરદાન કે અભિશાપ?

આજે ભૌતિક વિજ્ઞાન, યંત્ર-વિજ્ઞાન અને કૃષિ-વિજ્ઞાનમાં મોટાં સંશોધનો થયાં છે. ઝડપી ગતિવાળા વાહન યંત્રોની શોધો વડે દુનિયાને ટૂંકી કરી નાખવામાં આવી છે. તેમજ પાસે આવવાની તક પણ પેદા થઈ છે. આવા સમયે વિજ્ઞાનનો ઉપયોગ જગતના કલ્યાણ માટે થવો જોઈએ જેથી વિશ્વમાં સંઘર્ષ ઓછું થાય.

અણુબૉમની શોધ કરનાર આઈન્સ્ટાઈને અમેરિકાને પોતાની શોધ આપી દીધી. પછી તેને પસ્તાવો થયો. ભસ્માસુરને વરદાન મળ્યું તેના જેવી સ્થિતિ અમેરિકા અને રશિયાની થઈ છે. ભસ્માસુરને નાથવા ભગવાન આવેલા તેમ આજના વિજ્ઞાનનું વરદાન પામેલા ભસ્માસુરોને નાથવા ધર્મરૂપી ભગવાને આવવું જરૂરી છે.

આજે માનવજાતિ નિર્ણય કરે કે તે પોતાની બધી શક્તિનો નવસર્જન અને લોકકલ્યાણ ખાતે ઉપયોગ કરશે તો એ શક્ય છે. તે ધારે તો આખું જગત વનસ્પતિ ઉપર જીવી શકે છે, પાક વધુ ઉત્તારી શકાય છે, દૂધ વધારે પેદા કરી શકાય છે. તેના બદલે જો વિજ્ઞાનનો ઉપયોગ કેવળ સંહારાત્મક શક્તિની હોડમાં થશે તો જગત ઉપર આફત તોળાવાની છે.

એટલે જ જગતના ચિંતકો જેવા કે મુનિશ્રી સંતબાલજી એનો દૈવી ઉપયોગ કરવાની વાત કરે છે. આજે પ્રાંત-દેશના સીમાડા ટુંકા થઈ ગયા છે અને જગતના માનવીઓનું દુઃખ, સહુનું દુઃખ એમ સહુ માનતા થયા છે. ત્યારે વિજ્ઞાનનો ઉપયોગ જગતના દુઃખો, ભૂખો અને રોગોના નિવારણ માટે થવો જોઈએ. એ માટે ક્રાંતિપ્રિય સાધુસાધ્વીઓનું સતત માર્ગદર્શન લોકોને મળવું જોઈએ.

ભૂખ-દુઃખ રોગને દૂર કરનાર બધા વૈજ્ઞાનિક ક્રાંતિકારો કે વૈજ્ઞાનિકોને આપણે વંદન કરીએ અને આશા રાખીએ કે જે નવા વૈજ્ઞાનિકો ક્રાંતિકારો થાય તે બધાની સાથે ધર્મ અને અધ્યાત્મનો અનુબંધ રહે જેથી વિજ્ઞાનનો દુરુપયોગ હંમેશ માટે મટી જાય.

- મુનિશ્રી નેમિચંદ્રજી "ધર્માનુબંધ વિશ્વદર્શન" ભા.૭

જ્યાં સત્ય છે ત્યાં આત્મજ્ઞાન છે અને
જ્યાં આત્મજ્ઞાન છે ત્યાં મુનિપણું છે.

કળિયુગનાં મધર ટેરેસા

જીવનમાં કેટલીક ક્ષણો એવી હોય છે જે તમારા જીવનની દિશા ઘડવાનું કામ કરે છે. તમારામાં રહેલી ક્ષમતાઓને બહાર લાવવાનું અને તમારા અંતરમનની ઈચ્છા મુજબ જીવનને ઢાળવાનું કામ કરે છે. માટુંગામાં રહેતાં અને પાંચ દાયકાનું આયુષ્ય જીવી ચૂકેલાં ભારતી સંગોઈના જીવનમાં પણ એક એવો પ્રસંગ બન્યો હતો. ત્રણેક દાયકા પહેલાંની વાત છે. શાક લઈને ભારતીબેન માટુંગાના પોતાના ઘરે પાછાં ફરી રહ્યાં હતાં. રસ્તામાં તેમને બાજુમાં કામ કરતી એક છોકરી મળી. વાળ વિખરાયેલા હતાં, રડી-રડીને આંખો સૂઝી ગઈ હતી. હવે મરવા સિવાય આરો નથી એવા ભાવો સાથે હતાશામાં ડૂબેલી એ યુવતીને જોઈને ભારતીબહેન ચિંતામાં પડ્યા. શું થયું એની તપાસ કરતા ખબર પડી એ યુવતીના પિતા હતા નહીં અને જીવનનો એકમાત્ર આધાર બનેલી માતા પણ માંદગીના બિછાને પડી હતી. માતાની હાલત ક્રિટિકલ હતી. સરકારી હોસ્પિટલો હડતાળ પર હોવાથી એ સમયે તેણે પોતાની બધી જ મૂડી ભેગી કરીને એક પ્રાઈવેટ હોસ્પિટલમાં દાખલ તો કરી દીધી, પણ હવે આગળની સારવાર માટે પૈસા ન હોવાને કારણે હોસ્પિટલે સારવાર બંધ કરી દીધી. માતાને પીડાથી તરફડતી જોઈને લાચાર દીકરી આપઘાતના વિચારો કરી રહી હતી. ભારતીબહેન સામે આવેલી આ ઘટનાએ તેમને હચમચાવી નાખ્યાં. પોતાનાથી બનતી મદદ કરીને પેલી યુવતીની માતાને સૌથી પહેલાં તો સરકારી હોસ્પિટલમાં શિફ્ટ કરી. એ પછી દુકાને-દુકાને ફરીને દસ-દસ રૂપિયાનું ડોનેશન ભેગું કર્યું અને યુવતીની માતાની સારવાર શરૂ કરાવડાવી. એ દિવસથી અનાયાસ શરૂ થયેલી આ યાત્રા આજ દિવસ સુધી અવિરત ચાલી રહી છે. ઓળખાણ-પિછાણ, નાત-જાત જેવા કોઈ પણ ભેદ વિના જે દરદી તેમની પાસે કોઈ પણ જાતની બીમારીને લગતી સમસ્યા લઈને આવે એટલે ભારતીબહેન તેની મદદ કરવા માટે આકાશ-પાતાળ એક કરી મૂકે. વર્ષો સુધી તાતા કેન્સર હોસ્પિટલમાં તેમણે સોશ્યલ વર્કર તરીકે સેવા આપી અને છેલ્લાં સત્તર વર્ષથી સવારે સાડાનવના ટકોરે તેઓ સાયન હોસ્પિટલ તરીકે પ્રચલિત લોકમાન્ય ટિળક મ્યુનિસિપલ જનરલ હોસ્પિટલમાં પહોંચી જાય. કોઈ પણ જરૂરિયાતમંદ પેશન્ટ હોય તે સીધો ભારતીબહેનને આવીને મળે. તેમને મેડિકલ ગાઈડન્સ જોઈતું હોય કે નાણાકીય સહાય જોઈતી હોય, દરેકમાં ભારતીબહેન તૈયાર.

ભારતી સંગોઈ પોતાનો ભરપૂર સમય લોકસેવાના કાર્યમાં વિતાવે છે અને એકલે હાથે તેમના દ્વારા થઈ રહેલા કાર્યને લોકોએ પણ ભરપૂર બિરદાવ્યું છે. તેમના હાથમાં મૂકેલા પૈસા સાચા કામમાં વપરાશે એવી શ્રદ્ધા લોકોને છે એટલે કોઈ પણ કાર્ય ઉપાડે તોય તેમને ડોનરોની કમી ક્યારેય નથી હોતી. હું જે કંઈ કરું છું એમાં મને ભરપૂર મજા આવે છે અને મારા જીવનની સાર્થકતા લાગે છે. ઉદાર દાતાઓ લોકોનાં હિત માટે મન મૂકીને પૈસા ખર્ચે છે. હું તો માત્ર સાંકળ છું. જરૂરિયાતમંદની જરૂરિયાત પૂરી થાય એ માટે તેમને સાચા લોકો સાથે જોડવાનું કામ કરું છું. નવાઈ કંઈ નથી એમાં. આ કામ માટે ઈશ્વર મારી પડખે રહીને બધું સાચવી રહ્યો છે એટલે હું તો ભગવાનનો આભાર માનું છું.’

મેડિકલ ઉપરાંત આદિવાસી બાળકોને સહાય કરવી, ગૌશાળામાં સેવા આપવી, પોતાના સમાજ કચ્છી વીસા ઓસવાળ મહાજનમાં લોકોને મેડિકલ ગાઈડન્સ આપવું, ૨૪ યુવતીઓને કરિયાવર આપીને તેમનાં લગ્ન કરાવ્યાં છે, વિવિધ આશ્રમોમાં જઈને ત્યાંના લોકોની જરૂરિયાતો જાણીને એમાં પોતાનાથી બનતી મદદ પહોંચાડવી જેવાં કાર્યો પણ તેઓ કરે છે. આ બધામાં સૌથી વધુ સરાહનીય એક કાર્ય એ પણ છે કે તેઓ જરૂરિયાતમંદ લોકોમાં વિવિધ સરકારી યોજનાઓનો સારવારમાં કંઈ રીતે ઉપયોગ કરી શકાય એ વિશેની અવેરનેસ ફેલાવવાનું કામ પણ કરી રહ્યા છે. આજે ડૉક્ટરો સાથે વાત કરી-કરીને તેઓ પોતે પણ ભલે બારમું ધોરણ જ ભણ્યા હોય, પણ હવે અડધાં ડૉક્ટર જેવાં બની ગયાં છે; કારણ કે અમુક બીમારીમાં શું કરવું, ક્યાં જવું, કંઈ રીતે સારવારને મિનિમમ કોસ્ટમાં કરી શકાય એ બધી માહિતી તેમને હવે મોઢે છે.

કોઈ પણ પ્રકારની બીમારી ધરાવતા લોકો જ્યારે માર્ગદર્શન જોઈતું હોય તો પહેલો ફોન ભારતીબહેનને કરે છે. સમયની કોઈ પાબંદી નહીં. રાત્રે બાર વાગ્યે ફોન આવે અને અચાનક જો તેમને દરદીને હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવા માટે દોડવું પડે તો તેઓ દોડતાં હોય છે અને આ બધામાં તેમના પતિ મહેન્દ્ર સંગોઈનો ભરપૂર સપોર્ટ હોય છે.

તેમની તો એક જ વાત છે, ‘હું જે કરું છું એમાં કોઈ નવાઈ નથી. ભગવાન કરાવે છે અને હું કરું છું અને મને એમાં મજા આવે છે.’

- રૂચિતા શાહ

પેન્સિલના પાંચ ગુણ

ટ્રી મધર

દાદીમા એક પત્ર લખતાં હતાં ત્યારે પેન્સિલની અણી ઘસાઈ ગઈ ત્યારે ચપ્પુથી પેન્સિલને ધાર કાઢતાં હતાં. દાદીમા નવરાં પડ્યાં ત્યારે પૌત્રે પૂછ્યું, દાદીમા તમે શું લખો છો? શું તમે મારી વાત લખો છો.

દાદીમા અટકી ગયાં અને કહ્યું, ‘બરાબર છે. હું તારી જ વાત લખું છું, પણ દીકરા! આ શબ્દો કરતાં હું પેન્સિલ વડે લખું છું એ પેન્સિલ વધુ મહત્ત્વની છે.’ દાદીમાને પૌત્રે કહ્યું, ‘પણ દાદીમા આ પેન્સિલ કંઈ સ્પેશ્યલ ચીજ નથી. તમારી પેન્સિલ બીજા બધાની પેન્સિલ જેવી જ છે.’

દાદીમાએ કહ્યું કે બેટા, આ પેન્સિલ ફાલતુ ચીજ છે, પણ એમાંથી તને પ્રેરણા મળે એવા એના ગુણો પણ છે. જો તું આ પાંચ ગુણો પેન્સિલ પાસેથી શીખે તો આ દુનિયામાં સુખેથી જીવી શકે. પ્રથમ ગુણ એ છે કે તું મોટી ઉપલબ્ધિ મેળવવા શક્તિમાન છો, પણ જ્યારે તું કંઈ પણ મેળવવા પગલાં ભરે ત્યારે યાદ રાખવું જોઈએ કે તને દોરનાર એક દિવ્યશક્તિ-એક હાથ છે અને એ હાથ એટલે ઈશ્વર છે; ઈશ્વર તેની મરજી મુજબ તમને દોરે છે. એટલે પેન્સિલ શીખવે છે કે એને સારો ‘હાથ’ મળે તો એ મહાન સર્જન કરી શકે છે. બીજો ગુણ એ છે કે લખતી વખતે તારે અવારનવાર અટકવું જોઈએ. કોઈ પણ કાર્ય કરીને પછી અમુક વિરામ લેવો જોઈએ, શું કામ? પેન્સિલને પણ વિરામ આપવા અને એને શાર્પ કરવા-અણીદાર બનાવવા અટકવું પડે છે. એ શાર્પ કરવાની એટલે કે ધારદાર કરવાની ક્રિયામાં પીડા થાય છે. પેન્સિલ શીખવે છે કે બેટા! તારે ધારદાર થઈને સારું કામ કરવું હોય તો થોડીક પીડા ભોગવવી પડે છે, પણ એમ કરવાથી તું વધુ ધારદાર બને છે. કેટલીક પીડાઓ, દુઃખો ગમગીનીઓ વગેરે સહન કરનાર સારો માનવ બને છે.

ત્રીજો ગુણ એ છે કે પેન્સિલ પાછળ નાનકડું રબર ફિક્સ કરેલું છે. એ શીખવે છે કે અવારનવાર તમારી જાતનું પરીક્ષણ કરવું અને ભૂલોને સુધારી લેવી. નઠારી વસ્તુને જીવનમાંથી ભૂંસી કાઢવી.

ચોથું ગુણ એ છે કે પેન્સિલ બાહ્ય રીતે લાકડાની છે, પણ અંદરથી ગ્રેફાઈટ છે- સીસું છે. એ લખે છે એટલે જ કોઈ દિવસ બાહ્ય રીતે ચીજને ન જોવી, અંદર શું છે એ જોવું દેખાડો ન કરવો. અંદરથી મજબુત બનવું-અસરકારક બનવું પેન્સિલનું પાંચમું ગુણ એ છે કે એ નિશાનીઓ છોડતી જાય છે. તો બેટા, તારે પ્રેરણા લઈને એવાં કર્મો કરવા કે દુનિયા તને યાદ કરે. અસ્તુ.

- કાન્તિ ભટ્ટ, મિડ-ડે.

જે સમયે ગ્લોબલ વોર્મિંગ વિશે કોઈ ચર્ચા થતી ન હતી તે સમયે એક મહિલાએ એકલીએ છોડ રોપવાની શરૂઆત કરી હતી. છોડવા પ્રત્યે પ્રેમ અને આદરને કારણે કોલ્લાકચિલ એવું કરતાં ગયાં અને તેમની પાંચ એકર જમીન પર ૨૦૦ પ્રજાતિના છોડ રોપી દીધા.

તેમાં એ વૃક્ષ પણ છે જેને કૃષ્ણનાલ અને કાયામ્બુ કહેવાય છે. કૃષ્ણનાલ વૃક્ષ વિશે કહેવાય છે કે તેના પાંદડાં પર ભગવાન કૃષ્ણ માખણ લગાવીને આરોગતા હતા. એવાં અનેક દુર્લભ વૃક્ષો તેમણે રોપી રાખ્યાં છે. એટલું જ નહીં તેમની પાસેથી બોટનીના વિદ્વાન પણ છોડ વિશે જાણકારી લેવા આવે છે. એક દિવસ પણ એવો નથી પસાર થતો જ્યારે તેમણે કોઈ છોડ રોપ્યો ના હોય. અને આ સિલસિલો આજે પણ ચાલુ છે. ક્યારેક કેરળના અલપુઝાના મુથ્યુકૂલમમાં જશો તો તમે આ જંગલને જોઈ શકશો.

હવે આ મહિલા ગ્રીન ગ્રાન્ડમા અને ટ્રી મધરના નામે પણ ઓળખાય છે. ભારત સરકાર તરફથી તેમને ઈન્દિરા ગાંધી વૃક્ષમિત્ર પુરસ્કાર મળી ચુક્યો છે. તેમના પર એક ડોક્યુમેન્ટ્રી ટ્રી મધર પણ બની ચૂકી છે. તેમના પર કવિતાઓ લખવામાં આવી છે. એટલું જ નહીં તેમનું ઘર પણ એવું જ છે કે પ્રવેશતા જ તમને લાગશે કે કોઈ જંગલમાં આવી ગયા છીએ. ખરેખર તેમની પાસે આ જમીન પારિવારિક હતી અને તેના પર ખેતી કરવામાં આવતી હતી. શરૂઆતમાં તેમણે પણ ખેતી કરી હતી પરંતુ પછી ધીમે ધીમે તેને જંગલ બનાવી દીધું. તેણી એવા કોઈ પર્યાવરણ વિદ્વાન પણ નથી કે ન તેનું શિક્ષણ મેળવ્યું હોય. તેમને આ બધું તેમના પતિ પાસે શીખ્યું છે.

પતિ ગોપાલકૃષ્ણન પિલ્લઈ શિક્ષક હતા. તે જ્યારે પણ ક્યાંક જતા તો હંમેશા કોઈ નવો છોડ સાથે લઈ આવતા હતા. તેમના નિધન બાદ પણ દેવકી અમ્માએ આ સિલસિલો ચાલુ રાખ્યો હતો.

નમ્ર વિનંતિ

જે ગ્રાહકોનું ગોરક્ષાપાત્રનું લવાજમ આ મહિને/વર્ષે પુરુ થાય છે તેમણે ૨૦૧૮ નું લવાજમ પાના નંબર ૧૫ પર આપેલ બેંક એકાઉન્ટમાં જમા કરાવવા વિનંતિ. વ્યક્તિગત કોઈને જાણ નથી કરવામાં આવતી, તેની નોંધ લેવા વિનંતિ.

- તંત્રી

ખુલ્લું ઘર

મૂળ જર્મનીથી આવેલા પાદરી ફાધર કુન્સે બ્રાઝિલના સાઓ પાઓલા શહેરની એક ઝૂંપડપટ્ટીમાં સ્વેચ્છાએ નિવાસ સ્વીકાર્યો હતો. એક વાર દેશના ઉત્તર-પશ્ચિમ ભાગમાં ભયંકર દુકાળ પડ્યો ને લોકો ગામડાંમાંથી ઉંચાળા ભરીને શહેર તરફ આવવા માંડ્યા, ત્યારે શહેરના લોકોએ છાપાંને પત્રો લખીને કહ્યું કે શહેરની અનાજની દુકાનો લૂંટાવવાનો ભય ઊભો થયો છે, એટલે દુકાનદારોને બંદૂકના પરવાના આપવા જોઈએ. ભૂખે મરતા લોકોના આ પ્રકારના સ્વાગતની વાત વાંચી ફાધર કુન્સના હૃદયમાં જે પીડા થઈ તે તેમને ઉત્તર-પશ્ચિમમાં લઈ ગઈ. ત્યાંના કસ્બાના મુખ્ય દેવળમાં જઈને તેમણે જાહેર કર્યું કે પોતે ૨૧ દિવસના ઉપવાસ પર ઊતરે છે.

શરૂઆતમાં તો લોકોએ એમની હાંસી કરી : “ઉપવાસ કરવાથી ભૂખમરો ઓછો જ મટવાનો છે?” પણ ફાધર કુન્સને તો ખૂંચતી હતી નગરજનોની હૃદયશૂન્યતા. તેમણે ચૂપચાપ ઉપવાસ ચાલુ રાખ્યા. બે દિવસ, ત્રણ દિવસ, ચાર દિવસ.

લોકો વિચારવા લાગ્યા : “આ તો દક્ષિણનો માણસ. એ આપણી ખાતર કષ્ટ વેઠે છે?” કોઈએ આવીને પૂછ્યું, “અમે શું કરી શકીએ? અમે તમારી જોડે ઉપવાસ પર બેસીએ?”

ફાધરે કહ્યું : “ભૂખે મરતા લોકોની પીડા જેમણે ખરેખર પિછાણી હોય તેઓ એક કામ કરે. પોતપોતાના ઘર બહાર એક પાટિયું મૂકી તેની ઉપર આટલું લખી દે : “આ ઘર સૌને સારું ખુલ્લું છે. અમારી પાસે જે કંઈ ખાવાનું હશે તે અમે તમારી સાથે વહેંચીને ખાશું. રોટલામાંથી બટકું બટકું. ને એય નહીં હોય તો સાથે બેસીને ભગવાનની પ્રાર્થના કરીશું.”

હવે એક પછી એક ઘરની આગળ ‘ખુલ્લા ઘર’ નાં પાટિયાં મુકાવા લાગ્યાં. ૨૧ દિવસને અંતે તો એ શહેરનાં હજારો ઘરો સામે એવાં પાટિયાં મુકાઈ ગયાં ને બંદૂકના પરવાના માગતું શહેર ભૂખ્યા લોકો સારું ઘર ખુલ્લાં મૂકતું થઈ ગયું.

- નારાયણ દેસાઈ

માળાની તારીફ તો બધા કરે છે, કેમ કે મોતી દેખાય છે. સાહેબ.. હું તો તારીફ દોરાની કરીશ, જેણે બધાને જોડી ને રાખ્યા છે.

- મોરારી બાપુ

મનનો કચરો

એક મહાત્માજી હતા. કોઈ ઘરમાં ભિક્ષા માટે ગયા. ઘરની સ્ત્રીએ ભિક્ષા આપી અને હાથ જોડીને કહ્યું : ‘મહાત્માજી! કોઈ ઉપદેશ આપો.’

મહાત્માજીએ કહ્યું, ‘આજે નહિ, કાલે ઉપદેશ આપીશ.’

સ્ત્રીએ કહ્યું, ‘તો કાલે પણ ભિક્ષા માટે આવજો.’

બીજા દિવસે જ્યારે મહાત્માજી ભિક્ષા માટે આવ્યા તો મહાત્માજીએ કમંડળમાં થોડું છાણ લઈ લીધું. બીજો કચરો પણ નાખ્યો. કમંડળ લઈને સ્ત્રીના ઘરે આવ્યા. સ્ત્રીએ તે દિવસે સરસ દૂધપાક બનાવ્યો હતો. તેમાં સૂકો મેવો સરસ રીતે નાખ્યો હતો. મહાત્માજીએ તે ઘર પાસે આવી બૂમ પાડી : ‘ભિક્ષા દે માતા.’

તરત જ સ્ત્રી દૂધપાકનો વાટકો લઈ બહાર આવી. મહાત્માજીએ પોતાનું કમંડળ આગળ ધર્યું. સ્ત્રી તેમાં દૂધપાક નાખવા ગઈ તો જોયું કે તેમાં તો છાણ અને કચરો હતો. થોભીને બોલી : ‘મહાત્માજી! આ કમંડળ તો ખરાબ છે.’

મહાત્માજીએ કહ્યું : ‘હા, ખરાબ તો છે. તેમાં છાણ અને કચરો છે. પરંતુ હવે શું કરવું? દૂધપાક એમાં જ રેડો.’

સ્ત્રીએ કહ્યું : ‘નહિ મહારાજ! એમાં નાખવાથી દૂધપાક ખરાબ થઈ જશે. કમંડળ મને આપો હું સાફ કરી નાખું છું.’

મહાત્માજી બોલ્યા : ‘સારું માતા! જ્યારે કમંડળ સાફ થઈ જશે ત્યારે દૂધપાક રેડજો.’

સ્ત્રીએ કહ્યું : ‘હા જી.’

મહાત્માજી બોલ્યા : ‘આ જ મારો ઉપદેશ છે. મનમાં જ્યાં સુધી ચિંતાઓનો કચરો અને ખરાબ સંસ્કારોનું છાણ ભરેલું છે ત્યાં સુધી ઉપદેશના અમૃતનો લાભ નહિ મળે. ઉપદેશનું અમૃત મેળવવું છે તો પહેલાં મનને શુદ્ધ બનાવવું જોઈએ, ખરાબ સંસ્કારોને સમાપ્ત કરવા જોઈએ, તો જ ઈશ્વરનું નામ ચમકી શકે છે અને તો જ જીવનમાં સુખ અને શાંતિ, આનંદની જ્યોતિ જાગી શકે છે.’- ‘ક્ષણે ક્ષણે અમૃત’ સંકલન-નીલેશ મહેતા, સૌ. પ્રબુધ્ધ જીવન

કોઈ અચ્છા એજીનીયર મિલે તો બતાના મુઝે ઈન્શાનકો ઈન્શાનસે જોડનેવાલા પુલ બનાના હે બહતે આંસુઓ કો રોકનેવાલા બાંધ બનાના હે ઔર સચ્ચે સંબંધોમેં પડતી દરારોં કો ભરવાના હે

- જતીન દોશી

મૌન મનનું

એક મૌન મનનું છે. એટલે કે બહારનો વ્યવહાર ચાલે છે. કોઈ એકાંત નહિ ને કોઈ ગુફા નહિ. વાતો થાય અને સમાચાર આવે અને પ્રશ્નો પુછાય અને જવાબો અપાય. બધું ચાલે છે. પણ મન શાંત છે. કાન સાંભળે અને જીભ બોલે. પણ મન તટસ્થ છે. સાંભળવાનું સંભળાયું, અને બોલવાનું બોલાયું. યોગ્ય સમયે યોગ્ય કહ્યું, પણ સંપૂર્ણ શાંતિથી, તટસ્થતાથી, અલિપ્તતાથી. અવાજના તરંગો આવ્યા, પણ મન શાંત રહ્યું. વિચારોની આપ લે થઈ, પણ મન સ્થિર રહ્યું. કોઈ ક્ષોભ નહિ, કોઈ લોભ નહિ, કોઈ સ્વાર્થ નહિ, કોઈ ભય નહિ. એટલે કે બહારથી વ્યવહાર ચાલ્યો, પણ અંદરથી ધ્યાન જ હતું. એકાગ્રતા અને શાંતિ અને સમાધિ. સમાનતા, સમભાવ, સાક્ષીભાવ. એ ખરી સાધના છે.

સાચા મૌનમાં કોઈ દેખાવ નથી. કોઈ જાહેરાત નથી, કોઈ પ્રદર્શન નથી. મનમાં છે એટલે ઊંડું છે અને સલામત છે. મનમાં છે એટલે ટકે છે અને નભે છે. મનમાં છે એટલે હંમેશા છે. આખા જીવન ઉપર એની કલ્યાણકારી અસર પડે.

જીભનું મૌન ઓછું છે. ઈન્દ્રિયોનું મૌન વધારે છે. મનનું મૌન ઉત્તમ છે. એ મૌન સાધનાની ટોચ છે, એ ઉત્કૃષ્ટ સિદ્ધિ છે. અને મોક્ષનું દ્વાર છે.

મન ઉપર મૌનનો આશીર્વાદ ઊતરો.

વૃક્ષ નહિ તો નળનું કનેક્શન નહિ

રાજકોટમાં આવેલા ખોખડદડ ગામમાં ઘર આગળ વૃક્ષ ન હોય તો તેનું નળ કનેક્શન કાપી નાખવામાં આવે છે, ઉપરાંત પંચાયત તરફથી આપવામાં આવતી તમામ સુવિધાઓ બંધ કરી દેવામાં આવે છે.

ગ્રામ પંચાયતના આ પ્રકારના નિયમને કારણે આજે ગામમાં વૃક્ષોની સંખ્યામાં વધારો થયો છે. આ ઉપરાંત, આ ગામમાં દર ચોમાસામાં દરેક પરિવારે બે વૃક્ષો વાવીને તેનો ઉછેર કરવો ફરજિયાત છે. વૃક્ષ જ્યાં સુધી કુદરતી રીતે સુકાઈ ન જાય ત્યાં સુધી દરેક પરિવારે તેની સાચવણી કરવાની હોય છે. જો કોઈ વ્યક્તિ વૃક્ષની ડાળી પણ કાપે તો તેની દંડનીય સજા કરવામાં આવે છે. આ દંડની રકમ ગામની સ્વચ્છતા પાછળ ખર્ચવામાં આવે છે.

- લોકસ્વરાજ

ગાવો વિશ્વસ્ય માતર :

સિક્કીમ બન્યુ રાસાયણિક ખાતર મુક્ત પહેલુ રાજ્ય

સિક્કીમ દેશનુ પહેલુ રાજ્ય છે જેણે જૈવિક ખેતી દ્વારા ખાતરથી છૂટકારો મેળવ્યો છે. આનાથી જમીનની ઉત્પાદન ક્ષમતામાં વધારો થયો છે. જેનો સીધો ફાયદો ખેડૂતોને મળી રહ્યો છે. જો યોજનાબદ્ધ રીતે આખા દેશમાં આ પદ્ધતિ અપનાવવામાં આવે, તો આપણી દેશી ગાયના છાણની માંગ વધે અને રાસાયણિક ખાતરનો વપરાશ ઘટે. જેનાથી દેશનુ પશુધન બચી જશે અને જીવહિંસા પર બ્રેક લાગશે.

ગૌશાળા કે હેલ્થ “સ્પા”

આજકાલ યુરોપના દેશો, જેવા કે હોલેન્ડ, સ્પેન, નોર્વે, ઈંગ્લેન્ડ, ફ્રાંસમાં જે લોકો માનસિક તણાવ (ટેન્શન), આપઘાત કરવાની વૃત્તિ, ડિપ્રેસન જેવા રોગોથી પીડાય છે તેમને COW YARD THERAPY થી સાજા કરવામાં આવે છે.

શું છે COW YARD THERAPY? આ રોગીઓને ૧૫ દિવસ સુધી ગૌશાળામાં રાખવામાં આવે છે તેમને ગાયો સાથે જ સુવાનું રહે છે. દિવસમાં કેટલીય વાર ગાયોને ગળે લગાડવાનું કહેવામાં આવે છે અને ગાયોનું દૂધ પિવડાવવામાં આવે છે આના ચોંકાવનારા પરિણામ આવ્યા છે. આજે આ ઉપચાર પદ્ધતિ અમેરીકામાં પણ બહુ પ્રચલિત થઈ ગઈ છે. ન્યુયોર્ક ટાઈમ્સના મશહૂર લેખક જેન લોંગ્સડને સર્વે કરીને એ મંતવ્ય પર આવ્યા છે કે ગૌશાળામાં રહેવાથી કેન્સર જેવી બિમારીમાં પણ રાહત મળે છે. ગાયોમાં તામસિક ઉર્જા ખેંચી લેવાની ગજબની ક્ષમતા રહેલી છે, જેનાથી તેઓ સર્વશ્રેષ્ઠ હીંલીંગ પાવર ધરાવે છે. જે જ્ઞાન આપણા વેદોમાં છે તેનું જ પશ્ચિમના લોકો આજે પ્રતિપાદન કરી રહ્યા છે.

સાભાર - સ્વીકાર (પુસ્તક)

“ગૌ મહિમા, પર્યાય, પ્રકાર, ભેદ” (હિન્દી)

લેખક-વૈદ શ્રી પાંચાભાઈ વી. દમણિયા

(પ્રેષક- ડો. શારદાનંદ મિશ્રા, ગૌ વૈજ્ઞાનિક)

પાના-૧૭૨, મુલ્ય- અમુલ્ય

પ્રાપ્તિ સ્થાન: (૧) વૈદ શ્રી પાંચાભાઈ વી. દમણિયા,

“શિવશક્તિ” ગોકુલનગર સોસાયટી,

મોહબત બાગ રોડ, ઉના - ૩૬૨૫૬૦.

(૨) શ્રી ગોપાલભાઈ સુતરિયા,

“બંસી ગીર ગૌશાલા” શાંતિપુરા સર્કલ,

સરદાર પટેલ રીંગ રોડ, અમદાવાદ-૩૮૨૨૧૦.

“સૌન્દર્ય જોવાનો સાચો દૃષ્ટિકોણ...”

સૌથી પ્રથમ સૌન્દર્યને જોવાનો દૃષ્ટિકોણ એટલે અભિગમ સ્વચ્છ, પવિત્ર અને નિર્દોષ હોવો જોઈએ.

સ્ત્રીઓ તરફ સૌન્દર્ય-રૂપને જોતાં પહેલા પુરૂષે પોતાની જનેતા-માતા, ભગિની, પુત્રી અને પત્ની પ્રતિ પોતે વફાદાર રહેવું જોઈએ.

માતા માટે પૂજનીયભાવ, અને તેમના ઉપકારની યાદ રહેવી જોઈએ. માતૃભાવની જેમ બેન માટેનો નિર્વ્યાજ પ્રેમ, દીકરી માટેની મમતા-વહાલ, અને પત્ની માટેની વફાદારી રાખતાં શીખી જવાય તો પછી જગતમાં જેટલી સ્ત્રીઓ છે તેના તરફ તે કદી અન્યાય કે અભદ્ર વર્તન નહિં જ કરી શકે. અન્યથા વેશ્યા તરફનો દૃષ્ટિકોણ જેમ પ્રસંશનીય નથી તેમ અહિં પણ માત્ર રૂપ-સૌન્દર્યને માણવાની પુરૂષની ઘેલછા તેને ભ્રષ્ટ કરી શકે છે જે અયોગ્ય છે.

સૌંદર્ય પણ બાહ્ય અને આંતરીક બે પ્રકારનું હોય છે, જે એક જૈન કથાના પ્રસંગથી જાણી શકાય છે, ઈતિહાસ કહે છે કે મંત્રીશ્વર તેજપાલ જેઓ ધોળકામા વાઘેલા રાણા વીર ધવલના મંત્રી હતા, તેમની પત્ની અનુપમા દેવી રંગે શ્યામવર્ણા હોવાથી તેજપાલને ગમતી ન હતી પરંતુ સમર્થ જૈનાચાર્ય વિજયસેન સૂરિની સલાહ અને પ્રેરણાથી તેનો સ્વીકાર કર્યો હતો. જેણે પોતાની પ્રજ્ઞા અને યોગ્યતાના બળે રૂપરૂપનો અંબાર ન હોવા છતાં યે માઉન્ટ આબુ પર લૂણવસહીમાં જિન-પ્રસાદનું નિર્માણ કરીને મંત્રીશ્વરની સલાહકાર બની હતી.

માતૃશક્તિના રૂપમાં સ્ત્રી સદૈવ સન્માનીય જ રહી છે.

- પ્રવર્તક મુનિશ્રી મૃગેન્દ્ર વિજય મ.

મો. ૦૯૯૦૪૫૮૯૦૫૨

સાભાર - સ્વીકાર (પુસ્તકો)

- ૧) “પ્રસંગ-પંચામૃત” લેખક-સંપાદક મુનિશ્રી મૃગેન્દ્ર વિજયજી મહારાજ સાહેબ પાના-૧૧૨, રૂ.૩૦.૦૦
પ્રાપ્ત સ્થાન: જૈન યોગ ફાઉન્ડેશન, C/o. પ્રાણલાલ જમનાદાસ શાહ, બી/૯, ગરીબદાસ સોસાયટી, નોર્થ-સાઉથ રોડ નં.૫, જુહુ સ્કીમ, મુંબઈ-૪૯.
- ૨) “ભગવાન મહાવીર જીવન દર્શન” લેખક-સંપાદક મુનિશ્રી મૃગેન્દ્ર વિજયજી મહારાજ સાહેબ.
પાના-૧૧૨, મૂલ્ય-રૂ.૩૦.૦૦
પ્રાપ્તિ સ્થાન: જૈન યોગ ફાઉન્ડેશન, C/o. પ્રાણલાલ જમનાદાસ શાહ, બી/૯, ગરીબદાસ સોસાયટી, નોર્થ-સાઉથ રોડ નં.૫, જુહુ સ્કીમ, મુંબઈ-૪૯.

આદર્શ શિક્ષક

દિલ્હીમાં એક માધ્યમિક સંસ્કૃત શાળાના શિક્ષક શ્રી અમરનાથજીના જીવનનો આ પ્રસંગ છે. તેમની પાસે એક ભાઈ “પઢો ઓર બનો!” નામનાં પુસ્તક અંગે સમતિ લખાવવા આવ્યા. વાતવાતમાં “ચારિત્ર્યનું ઘડતર શી રીતે થાય?” એના ઉપર ચર્ચા ચાલી, ત્યારે તેમણે એમ કહ્યું: “જે પોતે ઘડાય તે જ વિદ્યાર્થીમાં ચારિત્ર્યનું ઘડતર કરી શકે છે!”

આ અંગે પોતાનો અનુભવ કહી સંભળાવતાં તેમણે કહ્યું: “હું એક વખત મુખ્ય શિક્ષક હતો. એકવાર એક શિક્ષણ-સભામાંથી પાછો ફરતો હતો; ત્યારે રસ્તામાં નિશાળની બાજુવાળી સડક ઉપર મે એક આઠમા ધોરણના વિદ્યાર્થીને ચોરીછૂપીથી સિગરેટ પીતો જોયો. તેને કોઈ જોઈ ન જાય તે માટે તે વારંવાર પોતાની ગરદન ઊંચી કરીને જોઈ લેતો હતો.”

“મને આશ્ચર્ય થયું. મારો વિદ્યાર્થી અને સિગરેટ પીએ! બીજી બાજુ મનમાં એ વાત ખૂંચતી હતી કે હું પોતે સિગરેટનો વ્યસની હતો, પછી તે વિદ્યાર્થીને કઈ રીતે કહું! પચ્ચીશ વરસથી મારામાં પણ એ બદી પ્રવેશી ચૂકી હતી.

મનોમંથન અંતે નક્કી કર્યું કે મારે વૃંદાવન જવું અને ત્યાં રાસબિહારીજીના ચરણોમાં પ્રાર્થના કરવી કે મારી આ બદી છૂટી જાય. હું ટિકીટ કઢાવી ત્યાં પહોંચ્યો અને મેં રડતે હૃદયે ભગવાનને પ્રાર્થના કરી કે મારી લાજ બચાવો! મન જરા મક્કમ કર્યું અને ત્યારથી હું બીડી-સિગરેટને અડયો નથી.”

“ચાર-પાંચ દિવસ બાદ હું વૃંદાવનથી પાછો દિલ્હી આવ્યો અને તાબડતોબ પેલા વિદ્યાર્થીને ઘેર બોલાવી મેં એકાંતમાં પૂછ્યું: “બેટા! તું સિગરેટ પીએ છે!”

એક પળ માટે થોભી તેણે પશ્ચાતાપના સ્વરોમાં કહ્યું: “જી, હું પીતો હતો; પણ પાંચ દિવસથી મેં એને છોડી દીધી છે.”

મને આશ્ચર્ય થયું કે જે દિવસે મેં સિગરેટ છોડી હતી તે જ દિવસે એણે પણ છોડી હતી; જાણે કે મારા અંતરનો પડઘો તેનામાં ન પડ્યો હોય! આ પ્રસંગથી મારામાં પૂરો આત્મવિશ્વાસ બેઠો કે “પોતાને ઘડવું એ જ બીજાના ઘડતરની ચાવી છે.”

આજે આવા શિક્ષકોને વીણીવીણીને તારવવા પડશે. ત્યારે જ વિદ્યા-ગુરુની જૂની પ્રણાલી ભારતમાં ફરી ચાલુ થશે.

- મુનિશ્રી નેમિચંદ્રજી, ‘ધર્માનુબંધી વિશ્વદર્શન’ ભા.૮

વ્યાપક સત્યનો..... આચાર = અહિંસા

વિચાર = અનેકાંત ..... વહેવાર = અપરિગ્રહ

‘સત્ય’ મારો પ્રિય વિષય રહ્યો છે, એના ઉપર મેં ઘણીવાર લખ્યું છે. ઘણાં પ્રવચનો સંપાદન કર્યા છે અને એથી વધારે તેને સ્પર્શતાં સાહિત્યને વાંચ્યું છે. એના ઉપરથી હું એવી ધારણા ઉપર આવ્યો છું કે “જીવનનું દર્શન એ સત્ય છે!” આ જીવનને એક સત્ય રૂપે માનીને જ ચાલી શકાય છે; નહીંતર જીવન ઉપરની શ્રદ્ધા હટી જાય છે. એટલે સત્ય એ દર્શન હોવા સાથે શ્રદ્ધાયોગ્ય-શ્રદ્ધાજનક તત્ત્વ છે, અને એ સત્યનાં જેને જેને જે રીતે દર્શન થયાં, તેણે લોકોના એકાંત હિત માટે તેની રજૂઆત કરી; એટલું જ નહીં તેનો પ્રચાર પણ જીવનના શેષકાળ માટે કર્યો. આ ઉપરથી એવા સિદ્ધાંત પર આવી શકાય છે કે તે (સત્ય) કલ્યાણકારી છે અને તેના ઉપયોગ તરીકે તે વ્યાપક બનવું જોઈએ; એમ અલગ યુગના મહાત્માઓ સંતો વગેરેના જીવન ઉપરથી સમજી શકાય છે. આવા સર્વાંગી સત્ય માટે ચાર બાબતો આવશ્યક થઈ (૧) તે સ્પષ્ટ હોવું જોઈએ; તેનું દર્શન શુદ્ધ હોવું જોઈએ, (૨) તે શ્રદ્ધાને પાત્ર પણ હોવું જોઈએ અને શ્રદ્ધાનું જનક હોવું જોઈએ, (૩) તે કલ્યાણકારી હોવું જોઈએ; અને (૪) તે વ્યાપક હોવું જોઈએ.

આવાં સત્ય માટે કહેવાયું:- સત્યમેવ જયતે

‘સત્ય એ જ લોકમાં સારભૂત વસ્તુ છે.’ એ જ સત્યની શોધ બુદ્ધ, મહાવીર અને ગાંધીએ કરી. તેમણે જગતને એ સત્ય અલગ-અલગ દૃષ્ટિબિંદુએ સમજાવ્યું પણ, આજે સત્ય શબ્દનો રૂઢ અર્થ તેના એકાંશમાં રહ્યો છે-અને તે છે સત્ય એટલે સાચું બોલવું તે જ આજે મનાય છે; પણ તેનાથી વિશાળ અર્થમાં “જીવન એક વ્યાપક સત્ય” સિવાય કંઈ નથી, તેનો અનુભવ દરેક ડગલે આપણને થાય છે, તેની સાથે છૂટ લઈ શકાતી નથી; તેને પડતું મૂકી શકાતું નથી; તેનો પ્રભાવ સર્વ ધર્મ, સર્વ દર્શન અને સર્વકર્મ ઉપર રહેલો છે. જેને આવા સત્યની દૃષ્ટિ મળી જાય છે તેને સ્પષ્ટ દર્શન થાય છે અને એ દૃષ્ટિ મળ્યા બાદ તે વ્યક્તિ તેને અનુરૂપ જગતને ઢાળવા પ્રયત્ન કર્યા સિવાય રહી શકતો નથી. પણ, લોકો માટે સત્યને દાર્શનિક ભાષામાં રજૂ ન કરતાં સીધી સાદી ભાષામાં આ રીતે રજૂ કરી શકાય:-

સત્યનો આચાર એટલે અહિંસા છે. જે વસ્તુ મને પ્રિય નથી તે બીજાને પ્રિય નથી; મને મારો આત્મા પ્રિય છે તેમ બીજાને પણ પોતાનો આત્મા પ્રિય છે એટલે સત્યના આચાર રૂપે “હું પણ જીવું અને બીજા પણ જીવે” એવી

અહિંસા આવે છે. સત્યના વિચાર રૂપે “અનેકાંત” આવે છે. કોઈ પણ વાતનો વિચાર એકાંત, હઠાગ્રહ, પૂર્વગ્રહ, પક્ષાંધતાના કારણે નહીં પણ તેના દરેક પાસાંની દ્રષ્ટિએ થાય તે અનેકાંત છે. વિચારોની અથડામણો એનાથી અટકે છે અને સત્યના આચરણ માટેની વિચારની ભૂમિકા સાફ થાય છે.

સત્યના વિચાર અને આચારનું પરિણામ વહેવારમાં આવવું જોઈએ; અને તે વહેવાર ગમે તે ભૂમિકાએ અપરિગ્રહ રૂપે જ આવે છે. જો વહેવારમાં અપરિગ્રહ ન પ્રગટે તો ત્યાં સત્યનો આચાર કે વિચાર નથી; એ પણ એટલું જ સ્પષ્ટ છે. સત્યનો આચાર-વિચાર જ્યારે વહેવારમાં મૂકવામાં આવે છે ત્યારે આપણી નજરે સુકરાત, ઈશુ, ટોલ્સટોય વગેરે ચડે છે, છતાં તેમની અવગણના કરવામાં આવે છે ત્યારે જગતમાં અશાંતિ સર્જતા તાનાશાહો, સિકંદર, નેપોલિયન, હિટલર, સ્તાલિન માઓત્સેતુંગ નજરે ચડે છે. સત્યનો વહેવાર અપરિગ્રહ એટલા માટે પણ સત્ય છે કે આત્મા કંઈ પણ પરિગ્રહ વગર આવ્યો છે અને કંઈ પણ લીધા વગર-આ શરીર જે તેનું પ્રિય સાધન-સાથી હતું તેને પણ મૂકીને જાય છે....! ત્યારે, જેને મૂકીને જવું છે તેના માટે આખું જીવન હોમી નાખવું એનાથી વધારે કંઈ ભ્રાંતિ હોઈ શકે? એટલે આજના જગતના જે આધુનિક દર્શનો-વિચાર પ્રવાહો છે તેને આ સત્યની દૃષ્ટિએ તપાસ્યા વગર, કોઈ પણ દર્શન-વિરુદ્ધ થયું માને તો તે ભ્રમણામાં છે, એમ જ માનવું પડે!

- ગુલાબચંદ જૈન, , ‘ધર્માનુબંધી વિશ્વદર્શન’ ભા.૮

અનુસંધાન પાના નં.૧૬ પરથી ચાલુ...

લોકોએ તેને બિરદાવી, તાળીઓના ગડગડાટથી એનું સ્વાગત કર્યું તો દુપ વર્ષે મેરેથોન જીતનાર લતા પર લોકો વારી ગયા. તેને ઈનામની રકમ સુપ્રત કરવામાં આવી, જેનાથી તેણે પોતાના પતિનો ઈલાજ કરીને તેને તદન સાજો નરવો બનાવી દીધો. મેરેથોન દોડતા પહેલા તેણે ન પોતાની ઉમરનો વિચાર કર્યો કે ન તો પોતે ઉઘાડા પગે સાડીમાં કેમ દોડશે તેનો વિચાર કર્યો. વિચાર્યું બસ એટલું જ કે મારે ગમે તેમ કરીને આ મેરેથોન જીતવી છે અને ઈનામની રકમમાંથી પતિનો ઈલાજ કરવો છે.

મિત્રો, જીવનમાં આપણી કસોટી કરતા ઘણા પ્રસંગો આવે છે પણ કસોટી સામે આપણે ઝૂકી જઈએ છીએ કે એનો ખૂમારીથી સામનો કરીએ છીએ એના પરથી આપણી જિન્દગીનું ઘડતર થાય છે. લતા ભગવાન ખરેખરે દુપમાં વર્ષે મેરેથોન જિતવા બદલ ખૂબ ખૂબ અભિનંદન.

ભાવાનુવાદ- શાંતિલાલ ગડા, (ઈન્ટરનેટ પરથી)

લવાજમ મળેલ છે.

- અ) ડો. કુમારળપાળ દેસાઈ તરફથી જેમના માટે
ગોરક્ષાપાત્રનું લવાજમ મળેલ છે તે ગ્રાહકોની યાદી
1. ડો. નલિનીબહેન એચ. દેસાઈ - અમદાવાદ
  2. ડો. પ્રીતિબહેન એ. શાહ - અમદાવાદ
  3. શ્રી રાજેશ્રી મહાદેવિયા - અમદાવાદ
  4. શ્રી અંજનાબહેન પ્રકાશભાઈ ભગવતી - અમદાવાદ
  5. ડો. ચંદ્રકાન્ત શેઠ - અમદાવાદ
  6. શ્રી ધીરુબહેન પટેલ - અમદાવાદ
  7. જાગૃતિબહેન ધીવાલા - અમદાવાદ
  8. કાન્તિભાઈ બી. શાહ - અમદાવાદ
  9. કનુભાઈ શાહ - અમદાવાદ
  10. પ્રીતિ પંચોલી - અમદાવાદ

- બ) શ્રી કિશોરકુમાર ધનજીભાઈ શાહ તરફથી નીચેના
પાંચ ગ્રાહકોના લવાજમ પેટ ૫૦૦ રૂ. મળ્યા છે
તેનો હર્ષ સાથે સ્વીકાર કરીએ છીએ અને કિશોરભાઈ
ની ભાવનાની અનુમોદના કરીએ છીએ.
1. જયંતીલાલ છોટાલાલ શાહ - મુંબઈ
  2. હેમચંદ્રભાઈ એસ. માલદે - મુંબઈ
  3. હેમેન્દ્રભાઈ ધરમદાસ પારેખ - મુંબઈ
  4. કિશોરભાઈ રતીલાલ મહેતા - મુંબઈ
  5. હરકિશનભાઈ એમ. ઠક્કર - મુંબઈ

એક જરૂરી સૂચના

જાન્યુઆરી ૨૦૧૭માં શ્રી દિલીપભાઈ શાહ અને શ્રી
ચીમનભાઈ પટેલે નિચેના ગ્રાહકોના લવાજમ ભરેલા તે
આ અંક સુધી (ડિસેમ્બર ૨૦૧૭) પૂરા થાય છે. તેથી
તેમને અંક જોઈતા હોય તો પત્રની અવેજીમાં
SMS/WHAT'S APP નંબર 9323412471 પર
આપનો ગ્રાહક નંબર, આપનું પુરુ નામ, શહેરનું નામ
તથા "INTERESTED" TYPE કરી મોકલી દેવું. તો જ
તેમને હવે પછીના અંકો મળતા રહેશે. SMS/WHAT'S
APP નહિ મળે તો આપને રસ નથી એમ સમજી અંક
મોકલવાનું બંધ કરવામાં આવશે, જેની નોંધ લેવા વિનંતી.

ગ્રાહક નંબર	ગ્રાહક સંખ્યા
(૧) MB-1001 થી MB-1059 (2017)	૫૯
(૨) GJ-873 થી GJ -900 /2017(C)	૨૮
(૩) GJ-986 થી GJ -1000 /2017(C)	૧૫
(૪) GJ-1501 થી GJ -1507 /2017(C)	૭
(૫) MH-827 (2017)	૧

૧૧૦

કવિતા

દિવસ તો હમણાં શરૂ થયો
ને સાંજ પડે કે પુરો.
ક્યારેક ક્યારેક અહીં ઉગે છે
ચંદ્ર પૂર્ણ મધુરો.

આમ ને આમ આ શૈશવ વીત્યું
ને વહી ગયું આ યૌવન,
વનપ્રવેશની પાછળ પાછળ
ધસી આવતું ઘડપણ.

સ્વાદ બધોયે ચાખી લીધો :
ખાટો, મીઠો, તૂરો.
દિવસ તો હમણાં શરૂ થયો ને
સાંજ પડે કે પુરો.

હવે બારણાં પાછળ ક્યાંક તો
લપાઈ બેઠું મરણ,
એને માટે એકસરખા છે
વાઘ હોય કે હરણ.

ઝંખો, ઝૂરો કરો કંઈ પણ :
પણ મરણનો માર્ગ શૂરો,
દિવસ તો હમણાં શરૂ થયો
ને સાંજ પડે કે પુરો.

- સુરેશ દલાલ

લવાજમ મળેલ છે.

૧. ઔશિર મહેતા - મુંબઈ ૧૦૦/-

નોંધ: આપનું લવાજમ રમેશ એસ. દોશી,
બેંક ઓફ ઈંડિયા, મલાડ, મુંબઈ બ્રાંચ, ખાતા નંબર
003110100021366 માં ભરવા વિનંતી.
Bank Code: IFSC BKID 0000031

આ અંકનું સ્પોન્સરશીપ-સૌજન્ય
સ્વ. લાભકુવંરબેન મહાસુખલાલ શાહ,
અમદાવાદ, હસ્તે જયેશભાઈ તરફથી મળેલ
છે. જેની હર્ષ તથા આભારની લાગણી સાથે
સ્વીકાર કરીએ છીએ.

૬૫ વર્ષે મેરેથોન વિજેતા

૬૫ વર્ષની લતા ભગવાન ખરે મહારાષ્ટ્રના બુલઢાણા જિલ્લાના એક નાનકડા ગામમાં પોતાના પતિ અને ત્રણ પુત્રીઓ સાથે રહેતી હતી. તેણે અને તેના પતિએ આખી જિંદગી ખૂબ જ તનતોડ મહેનત કરી. ત્રણે દિકરીઓને પરણાવવામાં આખી જિંદગીની જે પણ કંઈ બચત હતી તે વપરાઈ ગઈ. પુત્રીઓના લગ્ન બાદ, તે પોતાના પતિ સાથે નજીકના ખેતરમાં ખેત મજૂર તરીકે કામ કરીને પોતાના જીવનનો નિર્વાહ કરી લેતી.

એક દિવસ તેનો પતિ અચાનક માંદો પડી ગયો. તેને સિરીયસ ઈન્ફેક્શન થઈ ગયાનું નિદાન થયું. લતા એકદમ બેબાકળી થઈ ગઈ, તેને સમજ ન પડી કે શું કરવું? પૈસા તો હતા નહિ, તેથી તેણે પોતાના પતિને નજીકની સરકારી હોસ્પિટલમાં લઈ ગઈ. ત્યાંના ડોક્ટરોએ એને બારામતીની હોસ્પિટલમાં લઈ જવાની ભલામણ કરી. જ્યાં તેના પતિનું જરૂરી પરીક્ષણ કરવાની સુવિધા હતી. લતાની આંખમાં આંસુ આવી ગયા. તેની પોતાની હાલત પર તેને ગ્લાનિ થઈ, તેને પોતાના પતિ પોતાની નજર સામે મોતને ભેટે એ મંજૂર ન હતું. તેણે પોતાના આડોશી પાડોશી પાસે ઉછીના માંગીને થોડાક પૈસા ભેગા કર્યા અને પતિને લઈને બારામતી હોસ્પિટલમાં પહોંચી ગઈ.

ડોક્ટર એને પરીક્ષણ માટે પરીક્ષણ કક્ષમાં લઈ ગયા અને થોડાક સમય બાદ બહાર આવીને લતાને કહ્યું કે હજી થોડીક વધારે દવાઓ અને મોંઘા પરીક્ષણની જરૂર છે. ડોક્ટરની વાત સાંભળી લતા ત્યાં જ ઢળી પડી. તેના હૃદયમાં શૂળ ઉપડી, આંખોમાંથી અશ્રુની ધારા વહેવા લાગી અને પોતાની અસહાય પરિસ્થિતિ માટે પોતાને કોસતી રહી.

ભારે હૃદયે તે હોસ્પિટલની બહાર આવી, હોસ્પિટલની બહાર સમોસા વેચનાર પાસેથી બે સમોસા ખરીદીને વિચારવા લાગી કે હવે શું કરવું? અચાનક તેની નજર જેમાંથી સમોસા ખાતી હતી તે કાગળના ટૂકડા પર પડી અને તેનું હૃદય એક ધબકાર ચૂકી ગયું. એની આંખોમાં એક ગજબની ચમક આવી ગઈ. કાગળનો ટૂકડો એ ન્યુઝ પેપરનો હિસ્સો હતો જેનું મથાળુ હતું ‘બારામતી મેરેથોન અને ઈનામની રકમ’ તે એકદમ ઉત્તેજિત થઈ ગઈ અને મનમા એક નિશ્ચય કર્યો.

બીજે દિવસે ‘‘બારામતી મેરેથોન’’ શરૂ થવાની હતી, ત્યાં બધા પોતાના ટ્રેક સ્યુટ, શોર્ટસ અને સ્પોર્ટ શુઝમાં હાજર હતા. લતા પણ પોતાની સાડીમાં, ખૂલ્લા પગે, મેરેથોનમાં ભાગ લેવા ત્યાં પહોંચી ગઈ. આયોજકો સાથે તેને ઘણી રકઝક કરવી પડી કારણ કે આયોજકો એને ભાગ લેવાની પરવાનગી આપવા નહોતા માંગતા તેણે ખૂબ કાકલૂદી કરી. જેમ તેમ આયોજકોને પરવાનગી આપવા મનાવી લીધા.

મેરેથોન શરૂ થઈ અને તેણે પોતાની સાડીને ઘૂંટણ સુધી કછોટો વાળીને દોડવાનું શરૂ કર્યું તેનામાં એક જૂનુન સવાર થઈ ગયું હતું. રસ્તામાં પડેલ કાંકરોઓથી તેના પગમાં ચીરા પડ્યા અને લોહી વહેવા લાગ્યું પણ તેની આંખો સામે ફક્ત બિમાર પતિનું ચિત્ર અને ઈનામની રકમ જ દેખાતી રહી. તે એકદમ પારંગત ખેલાડીની જેમ દોડતી રહી, દોડતી રહી અને છેલ્લે વિજયરેખા સુધી સૌથી પહેલા પહોંચીને મેરેથોન જીતી ગઈ.

- અનુસંધાન પાના નં.૧૪ પર

Post Registration No. MNW/277/2015-17

RNI No. MAHGuj/2002/9750

Posted at Liberty Garden, P.O.

on 5th or 6th of every month.

ગોરક્ષા પાત્ર વતી માલિક, મુદ્રક, પ્રકાશક અને સંપાદક

શ્રી રમેશ એસ. દોશી (નિમિત માત્ર),

બી/૬૦૧, નંદનવન, નરસિંગ લેન, ડી.એસ. નગર,

મલાડ (પ.), મુંબઈ-૬૪. મો.નં.: ૭૫૦૬૭૫૦૨૫૧

Email: doshir65@gmail.com

સંપાદક મંડળ: શ્રી શાંતિલાલ ગડા, શ્રી મનોજ રાજગુરુ

Web: www.gorakshapatra.org.

મુદ્રણ સ્થળ: ગોગરી ઓફસેટ, વાગરી પાડા, એ.કે. રોડ,

અંધેરી (ઈ), મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૬૯.

પ્રેરક: સત્યુરુધોની પ્રેરણા અને આશીષ.

‘‘Licence to Post Without Pre Payment’’

WPP-Lic. No. MR/Tech/WPP-330/NW/2017

ગોરક્ષા પાત્ર

ગાય બૈલ બચેંગે

દેશ બચેગા

To,